

Gömmör Béla – SZÉGVÁN – Egy elfeledett emigráns művész

Gömör Béla

SZEGEDI SZÜTS ISTVÁN

Egy elfeledett emigráns művész

SZEGEDI SZÜTS ISTVÁN
Egy elfeledett emigráns művész

GÖMÖR BÉLA

SZEGEDI SZÜTS ISTVÁN

Egy elfeledett emigráns művész

GMR
2014

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársainak:

E. Csorba Csilla főigazgató, Kovács Ida, Lukács Ágota, Varga Katalin.

A család részéről:

Ijjasné Sipos Judit

Továbbá:

Aradi Gábor (Szekszárd), Bánki Vera, Enyedi Mária (Gyoma), Füzesné Hudák Julianna (Gyomaendrőd), Györe Zsófia (Abony, gyűjteménykezelő), Gyurkovics Györgyi, Kelecsényiné Palágyi Edit, Németné Fekete Olga (Csongrád, könyvtáros), Orosz Márton, Ránki András, Somoghy Katalin, Szűts Ildikó, Ujszászi Róbert (Csongrád), Zsákovics Ferenc (Budapest, MNG)

Külföldről:

Hardie, Melissa (Penzance), Burt, Jeremy (Penzance), Körös Judit (London), Rigby, Natalie (Falmouth), Stewart, Jez (London, BFI)

© Gömör Béla

Kiadó: GMR Reklámügynökség Bt.

Lektorálta: Ijjas Anna

A könyvet tervezte: Dömény Csaba

Nyomdai előkészítés: ARCUS.HU Kft., Vác

Nyomdai és kötészeti munkák: MULTISZOLG Bt., Vác

ISBN 978-963-89701-2-1

TARTALOMJEGYZÉK

I. Előszó	6
II. Összefoglaló időrendi táblázat	7
III. Bevezetés	8
IV. Élettörténet	12
V. Művészeti tevékenység	22
Képzőművészet	22
Kapcsolat más művészekkel	36
Animációs film	37
Irodalmi tevékenység	41
Zenei kapcsolatok	42
VI. Posztumusz események	44
VII. Képgaléria	47
VIII. Jegyzetek	68
IX. Névmutató	78
X. Összegzés	79

I. ELŐSZÓ

Az a tény, hogy Szegedi Szűts István festőművészről és grafikusról ma Magyarországon alig tud valaki valamit, továbbá a világhálóról is csak keveset lehet megtudni róla (sőt helyenként nem is valósat) – egyáltalán nem baj, sőt kifejezetten előnyös. Hiszen így nyerhetett igazi értelmet az a felfedező munka, melynek az eredményeit ez a kötet ismertetni kívánja.

Az ilyen összetett és egyben szerteágazó tartalmú művek szerzői jogosan panaszkodhatnak nehéz feladatukról. Jelen esetben a nehézséget még az alábbi speciális eset színezi.

2010-ben jelent meg a Tipary Dezső festő-, és grafikusművészről írt monográfiám.¹ A szokásoktól eltérő módon, a kötetben olyan sorrend szerint sorakoztattam fel az összegyűjtött adatokat, amilyen sorrendben a felfedezés izgalmas útján, az addig ismeretlen tényekre fény derült. Bár Szegedi Szűts esetében kísértetiesen hasonló és izgalmas a felfedezés története - még egyszer ezt a metodikát nem kívántam alkalmazni.

Ezért - a bevezető részben az olvasó röviden magyarázatot kap a kutatási folyamat időbeli lépcsőire, s utána következik a művész életének története száraz valóságában (hogy a továbbiakban ezekre az adatokra támaszkodni lehessen). Majd Szegedi Szűts szerteágazó művészeti tevékenysége, küzdelmei, sikerei és kudarcai következnek – a grafika, a festészet, az illusztráció, a könyv-megjelentetés, az animációs filmkészítés és a szépirodalom területéről.

Jelen részben szükséges még foglalkozni a vezetéknév kérdésével is. Mint később tényszerűen előkerül, festőművészünket nyilvántartották Szűcs, de Szűts néven is, ami ennél a gyakori névnél más családokban is gyakran előfordult. A művész maga is hol Szűts-ként, hol Szűts-ként írta alá a nevét. Pontosan nem tudni mikortól, de eltérően más családtagjai szokásától, egy idő után a művész a Szegedi Szűts nevet kezdte használni. Ő maga kötőjelet soha nem használt a két név között, annál inkább mások. Az előnév használatának indokára nem sikerült dokumentatív adatot nyerni. Családi legendárium szerint ennek oka, a szegedi nemesi előnév „elővétele” lehetett. A gyakorló jogász báty

szerint, – aki nem kívánta használni az előnevet – a szegedi-t kisbetűvel kellene írni. Ismert Szegedi Szűtsnek egy kártyája, 1925. IV. 24. dátummal, amin nemesi címer látható. A másik testvér, Pál, feleségének a névjegyén szintén a Szegedi Szűts név szerepel. Természetesen Nagy-Britanniába kerülve a festő neve Szűts helyett Szuts lett. Megérthető továbbá, hogy az Sz magyar kettős betű az angolban értelmezhetetlen, és ennek következtében volt, hogy Zuts-nek írták. Mindenesetre, mivel a sírkövén is Szegedi Szuts szerepel, és saját maga, a 20-as évek közepétől konzekvensen ezzel a kettős névhasználatlalt élte, könyvünkben a festőművészt Szegedi Szűts-nek nevezzük.

A névviseles tekintetében érdekes párhuzamos eset, hogy Szegedi Molnár Géza (1906 -1970) festőművész szintén csak élete során a későbbiekben vette fel a Szegedi nevet, mert 1935-ig csak Molnár néven szerepelt.

II. ÖSSZEFOGLALÓ IDŐRENDI TÁBLÁZAT

Született:	Budapest, 1893. december 7.
Képzőművészeti Főiskola:	1911-1914
Katonai szolgálat a háborúban:	1914-1918
Rajztanári állás:	Tolnán 1926-1928 Csongrádon: 1928-1936
Angliai tartózkodás fél éven át:	1929
Egyéni kiállítás:	1926 Budapest, Mentor 1929 London, Gieves Gallery
Könyv (rajzregény):	My war 1931
Illusztráció:	Márai Sándor – Naptárcsere 1935 Last letters of Stalingrad 1964
Animációs film:	Légi titánok 1933
Emigráció:	1936 Nagy-Britannia
Házasságkötés:	1937. március 16. London
Meghalt:	Penzance, 1959. április 12.

III. BEVEZETÉS

*Avagy jószerivel az ismeretlen és elfeledett művész
felkutatásának vázlatos története.*

(a továbbiakban a számos szószerinti idézetet mindig dőlt betűvel közöljük – helyesírást tekintve pedig minden javítás nélkül, úgy ahogy azt személyek, vagy újságok leírták)

A Szegedi Szűts nevet e sorok írója 2002-ben, egy budapesti aukción ismerte meg, amikor Szabó Dezső író ábrázoló, a jellegzetes arcképét hűen megörökítő festménye² került kalapács alá (5. kép). A megvásárolt kép alkotójáról a jól olvasható teljes névszignó alapján sem lehetett sokat tudni. Az aukció katalógusa 1893-as születési évet közölt, de „*nem tudta*” az elhalálozási dátumot.

Szegedi Szűts nevét meg lehetett találni az 1935-ös kiadású művészeti lexikonban³, de annak kilenc évvel korábbi első kiadásában feltehetőleg még azért nem szerepelt, mert jelentős hazai és külföldi kiállítása, valamint könyvének megjelenése (valamennyit lásd később részletesen) a két kiadás közötti intervallumhoz köthető. Hét évvel később, a 24 kötetes általános lexikon több sort szentel neki.⁴ Szegedi Szűts említést nyer az utóbbi évtizedek hazai lexikonjellelű összeállításaiiban⁵⁻⁹ is, de csupán az említett, háború előtti adatokat ismételtetik, esetenként pontatlanul. Mindenesetre, ezek a rövid ismertetések leszögeznek: „Portréi ismertek. Grafikusként is működik. Festészetére az expreszszionizmus hatott. Angliába távozott”. – A régebbi külföldi lexikonok értelemszerűen a harmincas évekből származó magyar lexikális adatot ismertetik.¹⁰⁻¹² A legújabb keletű Saur kiadás¹³ 2003-ban jelzi is „*last mention: 1958*” és az nem más, mint a Vollmer lexikonra hivatkozás.¹¹

Igazi kutatómunka lehetsége rejlett abban, hogy további és bővebb, hazai és külföldi forrásokból lassan fel lehessen rajzolni Szegedi Szűts István munkásságát.

Az első támpontot a Mentor könyvesboltról szóló 1996-os kiadvány¹⁴ jelentette, mely hírt adott a művész 115 alkotását bemutató 1926-os grafikai kiál-

lításáról. Az viszont kiderült, hogy mostanság a műkereskedelemben, és így az árveréseken nagyon ritkán szerepelnek művei, s azok sem jelentősek.

Értelemszerűnek tűnt leszármazottak, vagy családtagok után kutatni, de éveken át semmiféle kiinduló pontot nem lehetett találni, amit persze a név gyakorisága is okozott.

Mivel a néhány soros lexikon szövegekből ismert volt, hogy a festő rajztanárként Csongrádon működött, megkíséreltem tudakozódni a Tisza-parti városban. Helyi lakosoknál érdeklődtem, majd 2009-ben már hivatalos megkereséseket is írtam, a későbbiekben újsághirdetésekre is sor került, – de sajnos, minden eredmény nélkül.

Ahogy a szem elől látszólag eltűnő művészeknél szokott lenni, az elmúlt évtizedekben Szegedi Szűts nevét is mindenütt úgy szerepeltették, hogy csak a születési évét tüntették fel, a halálozási adata nem szerepelt. Ez volt a helyzet a 2002-es aukciós vétel idején is. A 2006-ban közzé tett művésznévtár⁹, – ugyan a születési évét rosszul jelezte, de valahonnan „ismerte” az elhalálozási évét, sőt annak helyszínét – Penzance-t is megadta. Helység névmutatós európai térkép segítségével sikerült azonosítani, hogy egy dél-angliai városkáról van szó. 2011 februárjában jutottam az ötletre, hogy Szegedi Szűts után érdeklődve, a világhálóról megkeresett helyi temetőnek címezve e-mail-t írjak. Nemsokára megjött a több mint két oldalas, udvarias és körültekintő válaszlevél, melyben a temetőigazgató a sírhely megteleléséről értesített, sőt igyekezett egyéb adatokkal is szolgálni, majd fennmaradó kapcsolatunk során, arra utaló kérdés nélkül elküldte a festő sírkövének fotóját is.

A lankadatlan, de csak szerény eredményeket hozó tapogatódzás során egyszer csak (2011 áprilisában) jelentős fordulat következett be. A Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) honlapját nézegetve mit látok? – nem akartam hinni a szememnek! Felsorolásukban, hogy kiknek a hagyatékát őrzik, – a veretes irodalmi nevek (pl. Ady-gyűjtemény, Márai Sándor, Móricz Zsigmond) mellett Szegedi Szűcs (így!) István nevét olvasom. Sietve megkerestem a múzeumot, ahol kiderült, hogy „melléktermékként” valójában ott landolt a keresett, kutattott festőművész irodalmi (és grafikai!) hagyatéka. Varga Katalin főosztályvezető részletesen tájékoztatott: – jóézésű angoloknak köszönhető, hogy amikor az általuk megvett ház egyik tároló helyiségében a képekre és a naplókra bukkantak, értesítették a londoni magyar intézetet. Az odaszállított anyagot akkor volt mód hazajuttatni, amikor Határ Győző író jelentős hagyatékát hazaindították Magyarországra. Az irodalmi múzeum értelemszerűen a Magyar Nemzeti

Galériának szerette volna átadni, – a nem az ő gyűjtőkörébe tartozó anyagot, – de mivel ott nem tartottak igényt erre, a múzeumi szabályok szerint elraktározták.

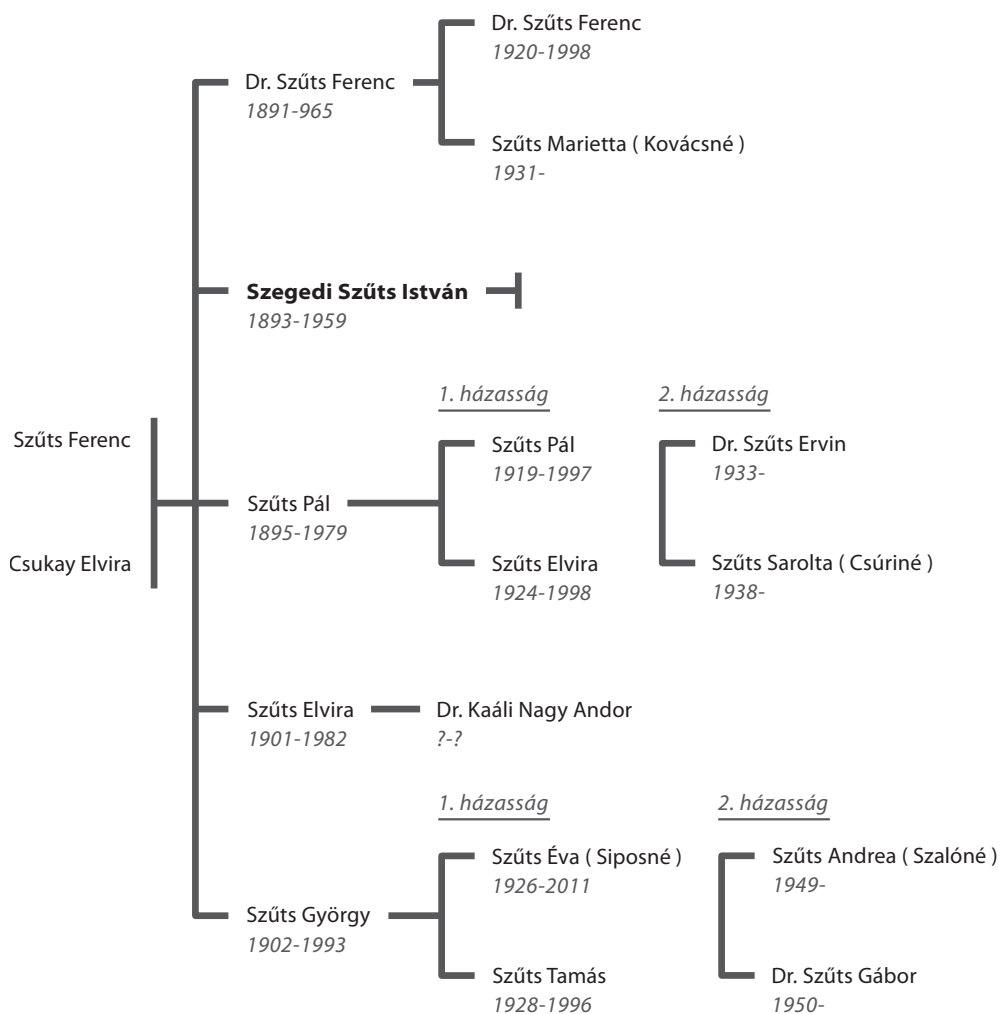
A Petőfi Irodalmi Múzeumban „*felfedezett*” irodalmi és grafikai hagyaték tehát már hetedik éve aludta csipkerózsika álmát, de most megkezdődhetett a feldolgozása. Megismerve a ládákban fellelt gazdag grafikai anyagot – kiállítási ötlettel álltam E. Csorba Csilla főigazgató elé, aki azonnal pozitív választ adott. Elfogadta a szokatlan, – múzeumon kívülről jövő – kezdeményezést. A főigazgatónő az intézmény munkatársai közül Lukács Ágota művészettörténészt jelölte ki az együttes munkára és a kiállítás időpontját 2012 őszére rögzítette. Így nekiláthattunk a kiállítás és a megnyitó szervezésének.

Az írásbeli hagyaték feldolgozása több kutatási irányra is lehetőséget adott. Várni lehetett, hogy családtagok említése még élő rokonokhoz vezethet el. Úgy kellett haladni, mint egy rendőrségi nyomozásban. Utólag kiderült, az 1941. márc. 12-es napló bejegyzése: „...*mikor eljöttem Bp.-ről, a lányaimat bíztam meg, hogy a nyugdíjamat felvegyék*” – tévútra vezetett, hiszen a festő saját leírása nyomán, itthon maradt utódjait lehetett keresni. Az egész itthoni családjának felderítése révén kiderült, gyermekei nem voltak. Tehát viccelődve nevezett valakiket „*lányainak*”.

A naplóbejegyzéseiben szerepelt, hogy ügyes-bajos dolgai intézésre Budapestén élő ügyvéd testvérét kérte meg. Az Ügyvédi Kamarában való bűvárkodás eredményeképpen azonosítani lehetett, hogy a testvér, az 1891-ben született dr. Szűts Ferenc. Az ő volt lakhelyének és irodájának becserkészése megtörtént, de a kutatás elakadt, mert az ott lakók elzárkóztak a segítségtől.

Fény derült az 1895-ben született Szűts Pál öcs létezésére is. Ugyan már biztosan nincs az élők között, de bizonyítékok adódtak dévaványai, majd kisújszállási mérnöki működésére. Evidens volt, hogy egy leszármazottja megtalálása koronatanú lehetne. A fáma szerint voltak gyermekei, köztük lányok. Egy ismerősömet, akiről tudtam kisújszállási kötődését, rávettem, hogy érdeklődjön Szűts nevű 70 év körüli nő után (ami „*tű a szalmakazalban*” jellegű keresés). És íme, egyik nagynénje emlékezett, hogy volt Szűts Sarolta nevű osztálytársa Kisújszálláson, aki most Szegeden él. A hölgy megkeresése, megtalálása és felkeresése révén – a személyes látogatással sikerült a festő unokahúgát, számomra első közeli vérrokonát megismerni.

A család komplett felderítése és a családfa összeállítása azáltal vált lehetségessé, hogy a 2012. januári kiállítási finiszázson, a rendezvényt hirdető honlapi hír nyomán, az addig nem azonosított Szűts György öcs számos leszármazottja jelent meg. Így lassan, fokozatosan, – személyesen, illetve levelezés útján megismertem a művész öt élő unokahúgát, illetve unokaöccsét, továbbá sok más rokont. Öröm volt látni az egymásra talált családtagok lelkesedését. A későbbiekben több családtag is aktivizálta magát és mind segítettek adatokat szerezni művész rokonokról.

IV. ÉLETTÖRTÉNET

A művész életútja – hasonlóan azokhoz, akik a 20. század mindkét világháborúját átérték, – kalandos és izgalmas volt.

1893. december 7-én született Budapesten. A jelentősebb hazai festőművészek közül szintén 1893-as születésű Bortnyik Sándor, Járitz Józsa, zsögödi Nagy Imre, Nagy Oszkár, Szolnay Sándor – míg más területek nagyjai közül többek között Honthy Hanna, Korda Sándor és Szent-Györgyi Albert látta meg a napvilágot ebben az évben.

Keresztelőjére csak Karácsony előestéjén, december 24-én került sor. Szűcs István néven keresztelték meg, a család lakhelyéhez (Iskola utca 32.) közeli Felsővizivárosi templomban.¹⁵ A bejegyzés szerint édesapja neve Ferenc, foglalkozása hivatalnok, édesanyja neve Csukay Elvira. A templomban vezetett anyakönyvben, 15 évvel később (!), 1909. március 22-i bejegyzés található, hogy a családi név helyesen Szűts.

1911-ben a II. Kerületi Állami Főreáliskolában érettségizett.¹⁶ Még abban az évben 213-as anyakönyvi szám alatt beiratkozott a Képzőművészeti Főiskolára¹⁷ Nevét akkor megint Szűcs-nek tüntetik fel. Bejegyzések: apja pénztárigazgatósági pénztárnok, vallása római katolikus, lakhelye Budapest II. kerület Tulipán u. 8. – Három év múlva azonban tanulmányait abba kellett hagynia. Sorsát, mint sok millió más emberét, az 1914. június 28-i szarajevói merénylet által megindított világhégés határozta meg. Naplója szerint négy éven át tartó katonai szolgálata hosszú vándorlásra kényszerítette. 1915-től a következő helyeken fordult meg: Raca (Szerbia), Karintia, Javorcek-hegység, Pöstyén, Zsolna, Bukovina, Munkács, Szeged, a stájer Knittelfeld, majd 1918-ban Nagyszeben, Nagydisznód és a felvidéki Kistapolcsány. Végül hadikórházban kötött ki. A részletes naplóberegyzések arról tanúskodnak, hogy érzelemgazdag fiatalembről van szó, aki vigasztalhatatlanul vágyakozik menyasszonya¹⁸, és a hazája után. Mint tartalékos tűzérőhadnagy szerelt le.

1918-ban, még a leszerelése előtt, mint katonának, a 357-es anyakönyvi szám alatt a Főiskola elfogadta rendkívüli beiratkozását.¹⁷ Nem sikerült viszont

dokumentumot találni a főiskolai diploma megszerzéséről, pedig az bizonyosan megtörtént, hiszen a későbbiekben többször is adatszerűen jelent meg diplomás rajztanári foglalkoztatottsága.

Feltételezhető, hogy a háború befejezése, majd a forradalom, illetve a Tanácsköztársaság utáni zavaros időkben állásnélküliként tengődött, alkalmi rajzolásokból tarthatta fenn magát.

Néhány kiragadott, jellemző naplórészlet ebből az időből. *„A célom: függetleníteni magam az emberektől, a körülöttemlévő világnak úgy anyagi, mint kritikai, szellemi beavatkozásától”*. 1921. november 4-én: *„... az emberek sietnek élni. Mindenfelé csak a panaszkodás hangzik. Idegesek, türelmetlenek, határozatlanok”*. (ma is aktuális megállapítás!)

Távoli családtagtól került elő az a művészi fotó, mely a festőt 29 éves korában ábrázolja. Készítője, Csillag Erzsébet,¹⁹ aki szignálta és 1922-re datálta a műtermi felvételt. A festőnek a pesti belvárosban, a Deák Ferenc utca 17-be kellett elfáradnia, mert a fotográfusnál ekkor ott tartott fenn műtermet. A fotó alatt a festő autográf ajánlása: „Mamzikámnak²⁰ szeretettel”.

A budapesti lakcímjegyzékben 1922-23-ban még nem szerepelt²¹, vagyis 30 évesen még nem volt önálló lakása.

Több forrásból szintetizálva megállapítható, hogy először Tolnán tanított a polgári leányiskolában. Az ehhez vezető utat az jelenthette, hogy édesanyja, özv. Szűts Ferencné 1921-ben, mutatványosi engedélyt kapott mozi üzemeltetés céljából, a Szekszárd-közi helységben, a Deák Ferenc utcai Fortuna moziban.²² A

családi legendárium szerint, miután az apa 52 éves korban meghalt, a bekövetkezett nehéz anyagi helyzetben, – ami éppen a háború utáni évek gazdasági viszonyai között történt, – az öt gyermekes özvegy, megélhetési okból ment vidékre. Az akkori szokás szerint, a néma filmek vetítése alatt élő zongoraszó adta a hangaláfestést

a mozikban. Ennek megfelelően adódott az alkalom özvegy Szűtsné számára, hogy zongoratudása révén kereső foglalkozást vállaljon. A legfiatalabb gyermeke, az akkor 19 éves György is ott élt vele Tolnán, és segített édesanyjának. Nyilvánvalóan ez az időszak meghatározó volt abban, hogy később a veszprémi városi HUNGÁRIA-MOZGÓ tulajdonosa és vezetője lett.²³ Özvegy Szűtsné 1927 januárjában lemondott az engedélyéről,²² (nem tudni mivel foglalkozott azután), de 1933-ban (György fiának Veszprémbe) és még 1935-ben is szekszárdi címről adott fel levelet, vagyis továbbra is a régióban lakott. A leszármazottaknak sincs adata arról, hogy utána még meddig és hol élt, és hol van eltemetve.

Szegedi Szűts színes krétarajzának (2. kép) reneszánsz jellegű felirata bizonyítja, hogy ő maga 1924 januárjában már járt Tolnán – nyilvánvalóan édesanyja meglátogatása alkalmából. De talán ennek a vizitnek a révén alakult ki a tolnai állása? – A helyi újság 1926. szeptemberében Tanügyi hír-ként írja: „A Vallás-és Közoktatásügyi Miniszter... .. valamint Szegedi Szűcs István okl. középiskolai rajztanárt a tolnai állami polgári iskolához helyettes tanári minőségben osztotta be szolgálatra.”²⁴ Szekszárdi levéltári adat szerint, mint óradíjas helyettes tanár dolgozott a polgári iskolában, – rajzot és mértant tanított, de a tornaszerek őrzője is volt.²⁵ Érdekes módon a választói névjegyzékben viszont nem szerepelt. Megjegyezhető, ekkor édesanyja már nem üzemeltette a mozit.

1928-ban még egyidejűleg a fővárosban is van lakáscíme, I. Attila krt. 9. alatt Szűcs (Szűts) szegedi rajztanár, festőművész név alatt.²¹ (Itt tehát még nemesi előnévként, kisbetűvel áll a „szegedi” név.)

Csongrádon, az állami polgári fiúiskolában az 1928/29-es tanévben kezdte meg tanári működését. Az 1928. augusztus 15.-i naplóbejegyzése szerint, akkor utazott másodszor Csongrádra (a szeptemberben aktuális új állásának elfoglalása előtt) és Tél József²⁶ talált számára lakást. A fiatal író hírlapoldalon számolt be a festővel tett kora őszi csongrádi sétájáról, melynek során kiderült Szegedi Szűts a helyi templom számára már elkészítette a freskótervek kartonvázlatát.²⁷

Az újonc tanár igyekezett intenzíven részt venni a város társadalmi életében. Novemberben, a Polgári Körben tartott közgyűlésen a Közművelődési Egyesület választmányi tagja lett.²⁸

Az iskolai értesítő rögzíti, hogy a „Rajzból képeztett középiskolai, megbízott polgári iskolai tanár” – rajzot és kézimunkát (fiúiskolában?!) tanít.²⁹ 1929-ben neve az iskola öt rendes tanára között szerepel, mint ahogy 1931, 1935 és 1936-ban is.³⁰

Viszont az 1929. tavaszi dokumentumok tanúsítják, hogy – ezek szerint már az első csongrádi tanéve alatt – minden követ megmozgatott, hogy Buda-

pestre kerüljön, de ezt a protektorai sem tudták elérni. Az egyik levélben ez az indoklás áll *„Ezidőszert azonban teljesen kizárt dolog, hogy vidékről rajztanárnak bárki a fővárosban megválasztassék....”*³¹, míg a másik levél magától a budapesti főpolgármestertől érkezett: *„...rajztanár pályázati kérelem... sajnálattal közlöm a székesfőváros tanácsa ez alkalommal nem teljesíthette a kérelmet.”*³²

Miután az áthelyezése nem sikerült, más – akkortájt feltehetően különlegesen szokatlan dolog történt. *„1929-30-ban tanulmányi szabadságon volt Londonban”* – írja a csongrádi neves személyeket felsoroló kézírásos összeállítás.³³ Tehát egy egész tanévet távol volt Csongrádtól. Egy másik helyi forrás viszont úgy tudja: *„...egy évre szabadságot kért és kapott, ebből fél évet Londonban töltött, ahol angol kapcsolatait szélesítette.”*³⁴ Mindenesetre jogosan valószínűsíthető, hogy ez az év volt a későbbi angliai kivándorlásának és karrierjének az alapja.

Különleges, hogy annak a tanévnek (1929-30-as) elején, amikor egy év szabadságot kért és kapott, nagy-britanniai élményekről tart előadást, amiből jogosan lehet arra következtetni, hogy már addig is, feltételezhetően a nyári szünidő alatt járt Angliában. Az 1929. szeptember 29-én megjelent újságcikkből³⁵ néhány érdekes részlet ragadunk ki: *„El fogom mondani egy pár magyar érdekességű impressziómat sorban, ahogy eszembe jutnak. – Egy magasrangú skót katonatiszt mondta. Szeretjük a magyarokat, mert sok jó tulajdonságaikban hasonlítanak hozzánk. Lojálisak, lovagiasak, őszinték, hűségesek nemzeti eszméikhez, tradícióikhoz, amik mellett szilárdan kitartanak, ragaszkodnak a hazájukhoz, a földjeikhez, állataikhoz.”*... *„Szent István napkor a zenészó mellett templomba vonuló magyar cserkészeket egyesek hinduknak tartottak. Ezek nem ismerték a magyar lobogót, de a nagyszerű csapatot igyekeztek a magukénak tartani. Mindez azonban nem befolyásolja azt a föltétlen szeretetet és bizalmat, amivel az angolok a magyarokkal szemben viseltetnek.”*... *„Itthon a szőlősgazdák kivágják a szőlőiket, mert a termés nyakukon marad. Londonban pedig nincs üzlet, ahol magyar bort árulnának. Egyetlen hely van. az u. n. Hungárián Restaurant, ami inkább csak magyarnak hazudja magát, hogy a magyarok iránti szimpátiából élködjék. A walesi herceg is eljár ide. Cigányzene is van. Szegényeket maskarába öltöztetik. A tulajdonosok azonban egy olasz és egy sweici úr, akik olcsó olasz bort méregetnek így többet keresnek rajta.”*

Túl az úti beszámolón, az élettörténet megfejtésében számunkra az fontos, hogy az első tanítási éve utáni nyáron tehette első látogatását a szigetországban és az ottani kapcsolatok, lehetőségek vezették rá a következő tanévi rendkívüli szabadság kérésére, – hogy most már hosszabb időt tölthessen Londonban.

Az egy éves tanítási szünete után, az 1930-as őszi iskolakezdettől az 1935/1936-os iskolaév végéig újra és folyamatosan tanított a csongrádi iskolában. 1930-31-től már mindig németet is, és osztályfőnök is volt. 1931-ben Berlinben is járt, amit a későbbiekben idézett, onnan küldött levele bizonyít. Az 1933-34-es értesítő³⁶ első három oldalát ő írta: „Emlékezés Remlinger Flórisra” – az iskola elhalálozott igazgatójára. Széleskörű érdeklődését és tevékenységét bizonyítja, hogy 1935-ben az iskola tanulóit az Illés monostor régészeti feltárásában vezette.³⁷

Feltehetően már az emigrációját szervezte, amikor áthelyezését kérte Csongrádról. Az iskola 1936-37-es évkönyvében,³⁸ a tanári testület személyi változásánál ez olvasható: „A nm. V. K. M. úr 1936. július hó 18-án kelt 47022/1936 V. 2. számú rendeletével Szegedi Szüts István rendes tanárt az abonyi állami polgári fiúiskolához helyezte át a saját kérésére”. – 1937/38-ban Abonyban az értesítőben úgy szerepel, hogy „egész évben szabadságon volt”, majd nyugdíjazását kérte, melyet a minisztériumtól 128 / 1938 VKM. szám alatt kapott meg.³⁹

Szólni érdemes néhány szót a művész párkapcsolatairól. Mint a későbbiekben említésre kerül, a festő csak 44. életében, 1937-ben nősült meg, – ami egyértelműen emigrálásával is kapcsolatos, hiszen brit hölgy lett a felesége. A korábbi komoly kapcsolataira utaló napló bejegyzéseinek felelevenítése nem indiszkrécio, hanem az emberi sors ábrázolásának része. – 1925. március 10-én: „bármilyen hűséges vagyok is menyasszonyom iránt...” – 1927-es kockás füzetében írja: „ezt a füzetet Tolnán írtam tele”... „Reggel Bachot zongoráztam”... „Sírtunk is, ő lesz a feleségem.” – 1928. augusztus 15.: „megérkeztem Pestre.... szenvedek..... több vagy Te, mint az Isten”... „most az evezős partnerével két napos túrára ment Esztergomba”... „válása meg fog történni.” – 1928. október 20-án írja (már Csongrádon): „Itt vagyok teljes lethargiában. Csajkovszkij Pathetikjét hallgatom. Jó volna meghalni érted.”... „a feleségem lesz – már két és fél éve akarjuk.” – Tehát nagyon elkötelezett volt. Egy házasság nővel dúlt a szerelem, kideríthetetlen a személy, de a kapcsolat nem perfektuálódott.

1936-ban végleg Nagy-Britanniába távozott. Ez élete meghatározó fordulópontja. Hogy az emigrációt megalapozó első angliai tartózkodására mi módon került sor, – az (egyelőre?) nem pontosítható. Néhány adatból azonban nagy valószínűséggel következtetni lehet. A már idézett naplóbejegyzésben, arra vonatkozóan, hogy 1928 őszén hol kapott először lakást Csongrádon – ez áll: „... aztán jött egy lelkes, kedves ifjú sánta írófajta, Tél Józsefnek hívják, aki nagyszerű lakást keregett nekem. Egyedülálló ház egy özvegyasszonnyal.” Az angol barát, Michael Snow⁴⁰

2003-ban, a hagyaték mellé írt összefoglalójában⁴¹ olvashatjuk: „In Csongrad Mrs. Kertész, his landlady, suggested that he ought to visit England.” (azaz: Csongrádon a szállásadója, Mrs. Kertész javasolta, hogy látogasson Angliába). Tehát joggal lehet arra gyanakodni, hogy a szállásadó Kertésznének valamilyen kapcsolatai lehettek Angliában és ő „indította el” a festőt a szigetországba. Szegedi Szűts egyébként az asszony nevét a György öccsének 1931-ben Berlinből írt levelében is említi: „Kertészné írt, hogy baj van a csomag feladása körül.”⁴²

1941. január 5-én írt naplórészlete leszögezi: „E hónap 10-én betöltöttem az ötévi időt, ami az angol állampolgárság elnyerésének feltétele.” – ezek szerint 1936. január 10-e óta volt véglegesen Nagy-Britannia földjén? Amiből az következik, hogy az 1935-36-os tanév II. félévében már nem taníthatott Csongrádon.

A művész könnyed rajzával ékesített esküvői meghívó bizonyítja az 1937. márciusi 16-i londoni házasságkötését – Gwynedd Jones-Parry⁴³-val. Előzőleg, még abban az évben, a festő a brit hölgyet Budapestre hozta, hogy bemutathassa a családjának – amire az akkor hat éves unokahúg jól emlékezik.⁴⁴ A feleség Gwynedd keresztnéve megegyezik az évszázadokon át uralkodó walesi királyok családnevével, így jó okkal feltételezhető az asszony walesi származása. Az esküvőn a násznagy, vagyis a vőlegény tanúja Jim Ede⁴⁵ volt.

Valamikor és valamiért a házaspár egyszer csak a brit sziget festői, dél-nyugati csücskét választotta lakhelyül, Anglia legnyugatibb megyéjét, Cornwallt. A nyugati irányban hosszan elnyúló félsziget déli kiszögellése (egy újabb félsziget) a The Lizard. Ennek tisztán nyugati tengeri partjához igen közel, Mullion nevű településen költöztek be a Caunce Head nevű házba.

A ház története olvasható, a ma abban a házban üzemelő bed and breakfast

honlapján.⁴⁶ „Az egykori bányamester-ház mintegy 300 éve épült. A ház az 1930-as években egy nagyon érdekes hölgy tulajdonában volt, aki a Bloomsbury Set⁴⁷ külső tagja volt, egy szerző és újságíró. Ő volt

az, aki 1937-ben a ház hátsó részét kibővítette, hogy a 'Kör' tagjai, akik el akartak menekülni Londonból, vagy akiknek el kellett, megtehessék ezt. ... A mindenki elmondása szerint félelmetes hölgy egy alkalommal modellje volt a híres Sir Alfred Munnings⁴⁸-nak, amikor itt élt és a Newlyn Art School körében dolgozott. Gweneth egy magyar művésszel házasodott össze”. Tehát Szegedi Szűts feleségéről ilyen, – nem a legszebb emlékek maradtak fenn.

Az egész félsziget további nyugati nyúlványának északi partján van a művészeti életéről elhíresült St. Ives, míg déli partján a ma húszezernél több lakosú Penzance városa. A naplók szerint mindkét helyre sokszor járt a művész a feleségével.

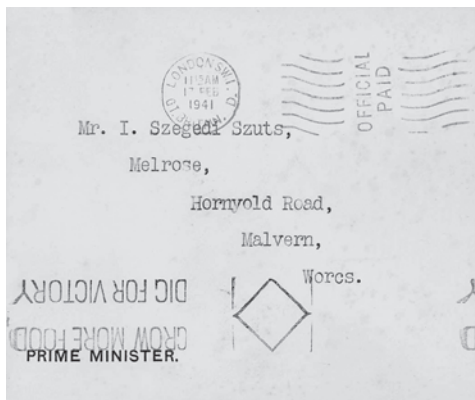
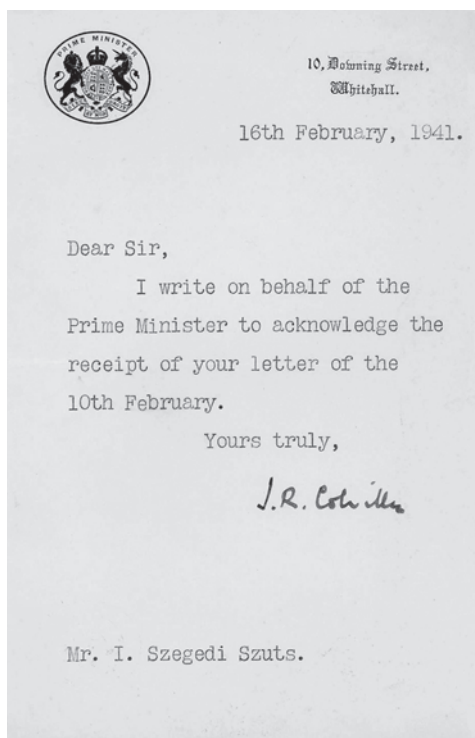
A házaspárnak a világháború kitörése után nem volt könnyű élete az Egyesült Királyságban. Noha a feleség brit volt, Szegedi Szűts „ellenséges külföldinek” (Enemy Alien) számított. 1940-ben el kellett hagyniuk a tengerparti házukat és egy éven át Cheltenham-ban kényszerültek lakni.⁴¹ Szegedi Szűts erről az időszakról beszámolót állított össze, de végül az írás nem került közlésre. 1941 februárjában a Home Office (Belügyminisztérium) közölte vele, hogy a jelen körülmények között az állampolgárságot nincs módjuk megadni. Naplójában olvasható: „1941. augusztus 11. – a rendőrfőnök közölte, visszamehetünk a házukba.” És másnap: „...végtelen részvétellel kísérem a magyar nép szenvedését. Hirtelenében Móra Ferenc, Szabó Dezső, Kodály Zoltára gondolok. Erre a három hegyre....”

Egy jelenlegi angliai lakos úgy informált, ismeretei szerint a későbbiekben házi őrizetben tartották, naponta el kellett bicikliznie a rendőrségre jelentkezni. Ez akkor szűnt meg, amikor 1943. december 28-án, közel a házukhoz egy angol harci repülőgép lezuhant és kigyulladt. Szegedi Szűts odarohant, hogy próbálkozzon a mentéssel, úgy hogy maga is égési sérüléseket szenvedett, de a két pilóta halálra égett. A hőies viselkedése elismeréseként ekkor feloldották a házi őrizetét.⁴⁹ Felesége pontos születési idejére utal Szegedi Szűts 1941. október 20-i naplóbejegyzése: „tegnap volt Mac 40. születésnapja”.

1940 februárjában Winston Churchill válaszelevelet küldetett Szegedi Szűtsnek a Downing Street 10-ből, mivel a fellelkesült festő a miniszterelnök február 11-i rádióbeszéde nyomán köszönőlevelet írt neki.

A házaspár háború utáni csendes bukolikus életét költőien festik le az alábbi sorok: „Itt minálunk a gyönyörű vidéken házacskáink körül (amit ismersz) a természet dominál és ezért lényegében semmi sem változott. Mi ketten Gwyneddel úgy élünk itt mint két sirály a többi sirályok társaságában amelyek a sziklákon fészkelnek és itt sétálgatnak a mezőkön. Év-év-év után a méhek telegyűjtik a kaptárukat illatos mézzel a gyümölcsfák meghozzák a tápláló termésüket és messze kint a tengeren hajók jönnek mennek messze tájak felé amelyekről a rádió ingerlő híreket közöl.” – írja levelében 1948 júliusában Ránki Györgynek.⁵⁰ Soroljuk ide illusztrációnak Szegedi Szűts cornwalli tájképét (14. kép).

A művész életéről eddig elmondottakat értelemszerűen jól egészíti ki Michael Snow négyoldalas gépírásos összeállítása⁴¹, melyet a hagyatékban lehetett megtalálni. Túl azon, hogy tanúbizonyságot tesz személyes barátságukról, a magyar festő biográfiája szempontjából hasznosak a felsorolt tények, mert esetenként megerősítik a más forrásból már ismert adatokat. A „Biographical information” részben érdekességekkel ecseteli Szegedi Szűts I. világháborús élményeit, illetve a háború utáni kalandjait: – amikor a Kárpátokban vonultak vissza, a festőnek sebesült katonákat kellett kísérni, parancsot kapott lelőni egyet ezek közül, aki már nem tudott járni és így megmenekülni a farkasoktól, – amikor bombasérülést szenvedett és kórházba került, ahol a háború végéig maradt is, – majd bebörtönzéséről és szökéséről ír, melynek során víz alatt úszott át folyón, – meglátogatta édesanyját és észlelte, hogy annak vidéki házában, a hálószobában géppuskát állított fel, hogy bármilyen bolsevik betolakodót visszaverjen, – azokhoz a katonákhoz csatlakozott, akik a királyi udvart őrizték, – Zita királynőt kísérte,

Ottó trónörököszt tanította lovagolni és sok jelentős látogatóról készített portrérajzokat, – amikor Csongrádon tanított, a nyári szünetekben bányászként és erdészként dolgozott, – feltehetően már a tanári működése egyik vakációjában lehetett, hogy útra kelt Romániába, lefesteni a királyi családot. Már román földön megállították az utcán és mivel magyarul válaszolt a rendőröknek, börtönbe vitték, – egy másik alkalommal már útra kelt Indiába egy fekete tengeri kikötőből, amikor a román hajó legénysége ellopta minden ruháját és holmiját, és kidobta a fedélzetről, hogy belefulladjon a tengerbe. Egy arra járó görög hajó mentette ki és vitte vissza a szárazföldre. Miután Bu-

karestbe gyalogolt, ott a brit nagykövet adott neki enni saját lakásán és látta el pénzzel, hogy Budapestre tudjon jutni. – Angliában a rajzkészségét többek között nagyra becsülte Lord Cranbrook, aki bemutatta őt Winston Churchillnek. – 1936-ban István és Gwynedd Londonból Cornwall-ba költöztek. Időnként meglátogatták a rokonokat és barátokat Magyarországon. – A II. világháború után Istvánnak nehéz volt valamilyen bevételi forrást találni. Próbálkozott mű-

Bradojännepet e'
Herence's-nyével mindnyájuknak
Hortettel
Gwynedd e' Pöster

1957. XII.

vészeti tanárként elhelyezkedni, de kevés sikerrel. – A Penzance Hospitalban egy operáció után halt meg 1959-ben. – Végezetül Snow személyes vallomása: 1952-ben találkoztam először a művésszel, de a legtöbb információm az özvegyétől származik, a festő halála utáni beszélgetéseinkből, illetve a (magyar nyelven) írott anyagainak futólagos átnézéséből. István barátai Cornwallban relatíve keveset tudtak az előző életéről, mert szerény volt beszélni arról.

Sajnos a legnagyobb jóindulata mellett Michael Snow leírásában rengeteg hiba is van, ami arra utal, hogy a festőbarát nem adatokra támaszkodott, hanem a hét éven át tartó barátságuk során elhangzott dolgokra emlékezik vissza – 44 évvel Szegedi Szűts és 22 évvel az özvegye halála után. Ennek tudható be, hogy még a Szegedi Szűts születési éve is helytelenül, 1892-nek van feltüntetve az összeállítás címében. A festőnek tulajdonítja, hogy 1912-ben az olimpiai játékok résztvevője volt, holott annak Ferenc nevű bátyja (a későbbi ügyvéd) volt az ezüstérmet nyert tornászcsapat tagja.⁵¹ Azt írja: – barátai voltak Bartók, Kodály és Ránki. Erről Bartók esetében semmilyen tényt nem lehet találni. – Őszerinte Szegedi Szűts 1929-ben költözött Angliába – holott tudjuk, akkor csak fél évig tartózkodott a szigetországbán. Ily módon Snow sok érdekes leírását csak akkor lehet figyelembe venni, ha azokat más eredetű források is megerősítették. A többi esetben sajnos így már talán soha nem tudjuk meg, hogy kiszínezett, az emlékezet csalfa szűrőin átsikló történetekről értesülhettünk, vagy valójában a Szegedi Szűts-csel megtörténtekekről.

A felkutatott oldalági leszármazottak őrizték meg a festőt 64 éves korában ábrázoló fotót, amely másfél évvel a halála előtt készült. A fényképet a hátoldalán látható szöveggel újévi üdvözlétként küldte Magyarországra.

Szegedi Szűts 1959. április 12.-én halt meg Penzance-ban, a helyi kórházban, prosztata (?) műtétet követően.⁵² Sírkő felirata: István Szegedi Szűts (érdekes a keresztnévnel használta az ékezetet, a vezetéknévnel nem).

V. MŰVÉSZETI TEVÉKENYSÉG

KÉPZŐMŰVÉSZET

A hagyatékban fellelt 1913-as újságkivágás tanúsítja már 20 éves korában történt megemlékését: „A képzőművészeti Főiskola ifjúsági kiállításán szép számmal vannak közöttük tehetséges fiatalok, akik közül....Szücs István ... nevét említjük meg.”

Lyka Károly kötetében,⁵³ „Az új grafika kezdetei” fejezetben olvasható: „akik a rézkarcot művelték, azok közül többen külföldi iskolában szerezték tudományukat....., Szegedi Szücs István, ... viszont Budapesten.” Ez az utalás is a festő tevékenységének legkorábbi szakaszára vonatkozik, – igaz visszaemlékezés formájában.

Úgy tűnik a háború utáni nehéz években rajzolóként kereste kenyerét. Már 1919. elején a szépirodalmi és társadalmi képes hetilapban jelenik meg Herczeg

Ferenc íróról készített rajza – Szegedi Szücs István névhasználattal, és 1918-as datálással.⁵⁴ A hetilap további oldalain Horthy Miklós, a nemzeti hadsereg fővezére, Eckhardt Tibor és Bayor Gizi⁵⁵ megjelent arcképe is tőle származik. A „Figaró” színházi és művészeti képes hetilap 1919. február 19-i számában, a címlapon – csak Szücs jelzéssel közli rajzát: Csontos Gyula⁵⁶ a Liliomban. A március 5.-én megjelent lapszámban látható ön-arcképe – a rá nézve hízelgő jóslattal: „Ez a tehetséges művész a Figaróban tűnt fel pompás rajzaival, melyek arra engednek következtetni, hogy ragyogó karrier előtt áll”.⁵⁷

Egyelőre megfejthetetlen rejtély az 1935-ös művészeti lexikon adat-

közlése Szegedi Szűts szócikkében: „1919-ben Weiss Manfréd-díjat nyert”. Sehol máshol a művészeti irodalomban nem említik ezt a díjat. A jeles iparmágnás életét felelevenítő tanulmány is szóba hozza a díjalapítást, de részletezés és forrásmegjelölés nélkül.⁵⁸ Nyilvánvaló, hogy az utóbbi évtizedek lexikális adatai csak azért említik Szegedi Szűts Weiss Manfréd-díját, mert ellenőrzés nélkül, szolgai módon átvették az 1935-ös adatot.⁵⁻⁷

A magyar karikaturistákkal foglalkozó kitűnő lexikonból⁵⁹ tudható meg, hogy Szegedi Szűts 1922-ben és 23-ban az Aradon megjelenő Fekete Macska lapban szerepelt karikatúráival.

„Képkiallítás Vácon” – írja 1922 augusztusában a sajtó⁶⁰. *„Egy hete érdekes és művészi eseménye van Vácnak. Gajáry Gézáné és Szűts István képkiallítása a siketnémáknál”*.⁶¹

A művész hagyatékában talált újságkivágás értesít mappájának létezéséről. *„Szegedi Szűts István, a tehetséges fiatal művész, aki különösen mint grafikus tette nevét ismertté, mintegy 100 lapból álló mappát készített, amelynek tulnyomó része ugynevezett monotipiai eljárás⁶² szerint készült, a lapok egy része pedig rézkarc. Monotípián elsősorban a tisztán művészi hatásra való törekvést értékeljük. Meglepő vonalritmussal, néha csak egy-egy odavetett vonallal tudja grafikai mondanivalóját kifejezni, színben pedig még jobban alátámasztja témája művészi karakterét. Emberei fejeiket, aktokat, kompozíciókat könnyedén rögzít meg lapjain, amelyek dekoratív diszei lehetnek az izléses, művészi berendezésű otthonnak!”*⁶³

Ezekből az évekből származó, fennmaradt és itt bemutatható munkái illusztrálják kezdeti, artisztikus grafikai munkásságát. Az önarcképe (1. kép) illusztrálja, milyen csinos fiatalember volt 30 éves korában. A 2. képen kissé szatirikusan ábrázol valakit. Érdekesség, hogy a 3. képnek a hátoldalán autográf felirat látható. Érettségi ajándékba adta a kis munkát, de csak 1936 júniusában.

Festészeti tevékenységet is folytatott, aminek egyik bizonyítéka, hogy nagyméretű (160 x 100 cm-es) *„Fekvő női akt”* szignált olajfestménye az 1926-os árverési katalógusban szerepel.⁶⁴

Első, de jelentős hazai kiállítására a Kassák Múzeum kiadványában¹⁴, Csaplár Ferenc igazgató írása irányította rá a figyelmet, de a későbbiekben – erre a kiállításra vonatkozó korabeli írásokat is fel lehetett lelni. A Mentor könyvkereskedés 1922-ben nyílt meg az Andrássy-út 17. alatt. Küldetésének vette az állandó és időszakos grafikai kiállítások megrendezését is. Így a magyar képzőművészet progresszív vonulatainak egyik kiállító helyisége lett. Bortnyik Sándor és Molnár Farkas⁶⁵, majd Kassák Lajos is a bolt állandó kiállítója volt. Csaplár leírása

1926 Lajtha K.
„MENTOR“ KÖNYVKERESKEDÉS ÁLLANDÓ GRAFIKAI KIÁLLITÁSA

BUDAPEST, VI, ANDRÁSSY-UT 17.

Tisztelettel értesítjük, hogy helyiségünkben f. hó 9-én nyílik meg

CSORBA GÉZA

szobrászművész

SZEGEDI SZÜTS ISTVÁN

festőművész

grafikai kiállítása.

Tisztelettel kérjük, tekintse meg kiállításunkat, mely egész nap nyitva van.

Sajtóbemutató f. hó 8-án melyre szerkesztő úr becses megjelenését kérjük

**„MENTOR“
KÖNYVKERESKEDÉS
GRAFIKAI • KIÁLLITÁSA**

szerint, Szegedi Szűts olyan idehívott fiatal alkotók, mint Bene Géza, Dési Huber István, Schubert Ernő⁶⁶ közé került be. Csorba Géza⁶⁷ szobrászművésszel együtt rendezett grafikai kiállítása 1926. május 9-én nyílt meg. (Tehát még a rajzpedagógusi állásának őszi elfoglalása előtt.) – A kiállítási katalógus szerint Csorba Géza mindössze 10 művel jelentkezett, de Szegedi Szűts 113 alkotást állított ki. A kiállított műveinek technikája többnyire monotípiá. Az olyan képcímek, mint „Munkás”, „Földmunkás”, „Tiszavidéki paraszt” – az alkotó szociális érzékenységről vallanak, de a bibliai témák is képviselve voltak: „Madonna”, „Apostol”, „Júdás” – valamint az elvágyódás világára utal az „Erotica”, „Kentaur-legény” illetve a „Nőrablás” cím.

Érdekes, hogy abban az időben egy ilyen kis kiállításnak milyen nagy sajtója kerekedett.

Magyarság: „Szegedi Szűts István speciális grafikai műfaja a monotípiá, mely tulajdonképpen olajfestékekkel rézlemezre festett, egy példányban levont kép. Hatásában egyesíti az akvarell friss könnyedségét, az olajkép nagyvonalú dekoratív lehetőségeit, a rézkarc intimitását. Szegedi Szűts, aki szerencsésen debütál a kiállított kollekcióval – bipoláris művész. Egyrészt – ez monotípiáiból derül ki – a zengő színek, laza foltok ügyeskező komoly képpé-formálója, másrészt – erről Groteszkek c. sorozata beszél – a puritán vonal biztosszemű, egyéni látású irányítója, aki kitűnő karrikaturistaként mutatkozik be. ... Figyelemreméltó művész, akiben gazdag lehetőségek rejlenek. (n. a.)”.⁶⁸

Az „Ujság”-ban e. a. aláírással írt kritika részlete: „Szegedi Szűts István nevével mintha ezen a kis kiállításon találkoznánk először. Jobbára hirtelen keletkezett

vázlatait mutatja be, egy sorozat mulatságos torzrajzot, melyeken mythológiai és irodalmi hírességeket persziflál, néhány gondosan megrajzolt és többi munkájánál késszebbre érlelt arcképrajzot, végül egy terjedelmes sorozatnyi monotípiát. Ezek között vannak legmegkapóbb dolgai: ötletes elképzelések könnyed és ügyes megvalósításai. Nem egyjűkben kifejlesztésre érdemes kompozíciók ötlete van meg csírájában.”⁶⁹

Az „Esti Kurir” Művészet rovatában: „Új ember Szegedi-Szűts István festő. Külföldön tanult és egészen különös grafikai eljárással készíti képeit. Fémlemezeire, frissen felvázolt olajkompozíciókat monotípus eljárással, olajfestékfelszívó papírosra húz le. Voltaképpen nem egyéb, mint megfordított sokszorosítás. A többszínben nyomott műlap az eredetinek érzetét kívánja kelteni, a Szűts-féle monotípus színeslap a sokszorosított műlapot utánozza. A lapok tartalma azonban a legnagyobb figyelmet érdemli meg. Szűts a friss impresszióknak valóban ügyeskezű ábrázolója. .. Grafikus műveiben még nem érkezett el egy megállapodott irányhoz, keresi expressziójának igazi értékét és nem kétséges, hogy hamarosan meg fogja találni.”⁷⁰

Ugyanazon a napon, május 11-én a Pesti Hírlap a következő rövid híradást tette közzé: „Csorba Géza a fiatal szobrásznemzedék egyik legegényibb tehetségű tagja és Szegedi Szűts István festőművész grafikus-kiállítást rendeztek a Mentor Kiállítási teremben. Szegedi Szűts pedig igen érdekes monotipia kollekciót mutat be, amelynek legtöbb lapja, egy bizarr és egyéni művészet erejével hat a nézőre.”⁷¹

A Budapesti Hírlap sorai: ... „Szegedi Szűts több mint száz monotípiát és rajzot állított ki, amelyek elsősorban nagyszerű humorukkal és meglepő szinkompozíciójukkal fogják meg a szemlélőt. Életképei: Uton, Mese, Tavasz, Szájaskodók, Gémeskut, Vihar címűek, továbbá groteszk rajzai egyik legegényibb és legmelegebb érzésű festőnként avatják őt.”⁷²

Továbbá a Népszava: „..... Szegedi-Szűts István montopiáin (sic!) ennek a kevésbé méltányolt, de nagyon művészi technikának – a rézlap festékéről lehuzott lapnak – a nagyszerűségét élvezhetjük. Expressziós színerejében különösen a mozgalmasság és élettelség, a jellegzetes „Groteszkek” név alatt kiadott rajz-sorozatában már tisztán a grafikai szándék érvényesül, amit meglepő egyéni humorral fűszerez. (i. e.).”⁷³

De nem csak a napilapok foglalkoztak az Andrassy úton látható kiállítással. A Majovszky Pál szerkesztésében, akkor 2. évfolyamában megjelenő pompás Magyar Művészet a „Kiállítások” rovatban említi, hogy június 9-én a Mentor könyvkereskedésben nyílik Csorba Géza és Szegedi Szűts István kiállítása.⁷⁴ (Csak az a hiba, hogy téves a dátum, – hiszen minden más sajtótermék tanúsága szerint is a kiállítás május 9-én nyílt meg.) – A szintén díszes küllemű Magyar Grafika

így ír: „A Mentor májusi kiállításán Szegedi-Szüts István grafikus mutatkozott be monotípiákkal (rézlemezről nyomott egyetlen példányban készülő színes lapokkal), rajzokkal, karcokkal, karikatúrákkal. Amily kevésbé leszűrődött művészete, annyira sokoldalú a tehetsége. Mégis a legeredetibbet a megkapóan groteszk, humorosan fantasztikus karikatúra terén alkotja. r. m.”⁷⁵

Szabadjon megjegyezni, hogy ez utóbbi rövid szöveg arra is tanúbizonyság, hogy csak a napilapokban követték el a selejtes helyesírást, míg ebben a mintalapban szép betűkkel, minden ékezet tökéletesen volt írva, szedve. Ugyanakkor a tartalma is színvonalas, nem hiába a híres művészettörténész, Rabinovszky Máriusz⁷⁶ jegyezte az írást.

Bár tudva tudom, hogy ezeknek a 86 évvel ezelőtti írásoknak a nyelvezete manapság már régiesnek tűnik, de bizony helyenként kifejezőbbek, tartalmasabbak, mint sok mai művészeti kritika. A légből kapott tények közlése, a pontatlanság viszont úgy látszik akkor is divatos volt a sajtóban. Miért írja az Esti Kurir, hogy külföldön tanult, amikor pár éve végezte el a Főiskolát Budapesten?

Feltehetően a sok művét bemutató kiállítás és az 1928-as csongrádi letelepedés jelenthetett inspirációt további szorgalmas grafikai munkásságra. Lendületes, a paraszti és városi élet sokféleségét megjelenítő tusrajzai főleg a csongrádi évek termései, az ott megélt témavilág feldolgozása. Képgalériánkban hét ilyen mű látható (6.-11. képek). Érdekes elgondolkodni, hogy a maró gúnnyal elkészített karikatúra (11. kép) kit ábrázol, az egykori csongrádiak közül. – A PIM-ben őrzött hagyatékban több mint ötven hasonló technikájú és témájú Szegedi Szüts alkotás található. Ezek nagyobb része még Magyarországon készült, de vannak közöttük 1937 utánra datált lapok is. Mint ahogy képgalériánk is be tud mutatni már Nagy-Britanniában készült grafikákat (13.-16. kép).

Mutassuk be részletesen, a kezdősorokban már említett festményt. (5. kép) Az 1928-as keltezésű vászon Szabó Dezső író⁷⁷ arcását ábrázolja. Nem szokásos, hogy egy festőnek csak egy ilyen jól sikerült, markáns, expresszív stílusú műve legyen. Márpedig az eddigi kutatás hasonló erősségű mű reprodukcióját nem tudta felderíteni. Az 1938-as születésű unokahúga jól emlékszik, hogy amióta az eszébe jutott, a festmény a kisújszállási otthonukban lógott a falon, vagyis a festő adhatta ajándékba az öccsének, Pálnak, aki az unokahúg édesapja volt. Amikor a 70-es években a házat felszámolták, a kép Gödre került az apa idősebb, Elvira nevű leányához.⁷⁸ A kép Szüts Elvira halálakor (1998) a hagyatékka a használtcikk kereskedelemben jutott, hogy aztán a 2002-es művészeti aukción bukkanjon fel.

1928 jó éve volt Szabó Dezsőnek. Márciusban indult meg Bajcsy-Zsilinszky Endre szerkesztésében az Előőrs névre hallgató politikai hetilap, melyben nagy cikkeket írhatott. Júniusban költözött az I. kerületen belül a Fő utcából a Tamás utcába. Szeptember 9-étől, nyolcadik párizsi útja alkalmából két és fél hónapot töltött a francia fővárosban. – Sajnos arra vonatkozóan, hogy ebben az évben, – amikor a lenyűgöző portré készült, – hol és mikor találkozhatott az írófejedelem Szegedi Szűts-csel, sem a Szabó Dezső biográfiában⁷⁹ nincsen adat, sem annak összeállítója nem tudott felvilágosítással szolgálni. Vegyük számításba, hogy Szegedi Szűts a júniusi évvárásig Tolnán tanított, majd szeptemberben kezdte meg működését Csongrádon – amikor egyébként is Szabó Dezső Párizsban tartózkodott. Ha portréülés történt, (márpedig a festmény ismeretében a fotóról való festés nehezen képzelhető el), akkor a legvalószínűbb, hogy arra a nyár folyamán kerülhetett sor.

Nem nagy horderejű, kis alkalmi csoportos kiállításról is tudtunk hírt szerezni. 1928. december 14-én a Katholikus Nőegylet a Polgári Körben rendezte meg a „Csongrádi Szerzők Estje”-t, melynek keretében Szegedi Szűts, az ifjú rajztanár, három másik kiállítóval együtt mutathatta be alkotásait. A helyi sajtóorgánium be is számolt az eseményről: „... a közönség megtekintette a csongrádi képzőművészek kiállított alkotásait,..... Sok nézője és elismerő kritikusa volt a kis képkiallításnak, Szegedi Szűts István, főtisztelendő Kiss István, Kalmár Ica és Borbás János képeinek.”⁸⁰

Úgy értékelhető, 1929-ben sok minden történt Szegedi Szűts Istvánnal. A Csongrádi Közművelődési Egyesület gazdag programja keretében téli előadás-sorozatot is szervezett, aminek keretében izgatottan várták Szegedi Szűts előadását a képzőművészetben kimutatható modern törekvésekről. „A Csongrádi Közművelődési Egyesület vasárnapi előadó-estjén Szegedi Szűts István festőművész polg. isk. rajztanár tart előadást a festőművészet újabb irányairól. Az előadást a kiváló tehetségű fiatal művész részben saját képeivel, részben a modern festőművészet remekeiből készült gondosan összeválogatott vetített képekkel fogja illusztrálni. A művész képességeiről csak annyit hogy a múlt évek folyamán a londoni British Múzeum két grafikáját vásárolta meg. Az érdekes és művészi előadás iránt az egész városban nagy érdeklődés mutatkozik.”⁸¹ Azonban, érdeklődésünkre kiderült, a londoni múzeumban ma nem mutathatók ki a hivatkozott művek.

Majd már a megvalósulásról hírt adva így írt az újság január 25-i száma: „A Csongrádon is meghonosodott nagy kulturmissziót teljesítő művelődési estek sorozatában kiemelkedő volt Szegedi Szűts István festőművész-tanárnak vasárnap

este tartott előadása. A modern festészet lényegéről volt szó. Talán eddig is mindenki érezte, hogy egy modern képet itt a vidéken sokszor a legnagyobb jóakarattal sem értünk meg, mert kiesünk a fővárosi művészi élet sodrából. S az egészet egy kézlegyintéssel intézzük el. Jobb esetben töredelmesen bevalljuk, vagy csöndesen elhallgatjuk a tudatlanságunkat. Valóságos jótékony esőként hatottak tehát az útbaigazító szavak egy hivatott, modern művésznek az ajkairól. aki maga is keresztülment azon a lelki forradalmon, amelyből sarjadzott a modern festészet virágzása, a kiélt, agyonismételi formákból való megújódása. A saját képeivel, rajzaival mutatta, magyarázta, illusztrálta, hogy mit akar kifejezni a modern festő, hogyan kell nézni egy képet, mit kell keresni benne. A diapositiv képsorozat pedig a Szépművészeti Múzeum képanyagából megmutatta az utat, amelyen a festőművészet fejlődött évszázadokon keresztül. Láthattuk, hogy minden kor, minden nép műveltségének, az emberek gondolkodásának, erkölcsének, lelkének a tükré a művészetében látszik. A világ arculatja, az emberek, az igények, a szokások, a társadalmi, szociális, elosztódás most nagyot változott, a mi korunk művészetének is ebből keli kiindulnia. A ma embere nem ér rá az ezernyi apró részlettel agyonterhelt kép nyugodt nézegetésére, a mi agyonhajszolt idegrendszerünk nem képes hosszú elmélyedésre, a művész ne fessen részletet, a témája markoljon bele az ember lelkébe s csak azt éreztesse meg, hogy lám, én is éppen így voltam, mennyire igaz ez, úgy érzem az áhítatot, ami az ember leborulásában van a rajzon s érzem az egyenes utón magányosan bandukoló ember elhagyatottságát. A mostani művészetek (az irodalom és zene is) nagyon sokat rábíznak a belső, intuitív megérzésre. Aki figyelmesen végighallgatta az előadást: egész új perspektívák nyílottak meg előtte és sokáig emlékszik a szélesen hömpölygő színes nyelvre, a szuggesztív erőre, amellyel az előadó gondolatainak formát adott.”⁸² Lehet, hogy az újságírói hang kicsit túllelkendező, mindenesetre erősen elismerő sorok az előadásról és annak tartalmáról.

Úgy látszik a fővárostól elég messze eső vidéki helységben tanárkodó Szegedi Szűts nem óhajtott kimaradni az országos művészeti életből sem, hiszen a KUT 1929. januári kiállítási katalógusból megtudható, hogy ott a Csorba Gézáról 1928-ban festett arcképét állította ki, melynek ára 500 pengő volt.⁸³ Sajnos a kép lappang.

1929-ben a Szépművészeti Múzeum két grafikát vásárol a művésztől, amelyek ma a Magyar Nemzeti Galéria Grafikai Osztályán találhatók: Vasárnap, 1928 (Fa alatt széken üldögélő figura, vonalas ecsetrajz)⁸⁴ és Szántás (Lóval szántó figura, háttérben néhány fa).⁸⁵

Tudomást lehetett szerezni egy olyan Szegedi Szűts festményéről is, amelynek holléte sajnos szintén ismeretlen. 1929 júniusáról van szó. „Évzáró

ünnepély. A polgári fiúiskola f. hó 29-én d. e. 10 órakor tartja évzáróját. Ezen ünnepélyen leplezik le néhai Farkas Béla, az iskola első és 40 éven át volt igazgatójának Szegedi Szűts István festőművész, rajztanár által festett képét, mely alkalomra az iskola volt növendékeit szeretettel meghívja az igazgatóság.”⁸⁶

Az angliai beszámolót tartalmazó és fentebb már említett cikkében³⁴ művészeti vonatkozású megjegyzéseket is tett, melyek szintén 1929-cel kapcsolatosak. „A Tate Gallery-ben – London egyik legnagyobb képgyűjteményében – fölfedeztem Kossuthnak, vagy egy menekült társának az arcképét. A képet 1860 körül festették és „Egy férfi arckép” fölírással van megjelölve. Ennek a múzeumnak igazgatója Mr. Ede⁴⁵ barátom lett. Akkoriban fejezte be egy elhalt francia szobrászról való könyvét ami nagyon kimerítette. A munkáimon és a személyemen keresztül fogalmat alkotott magának a Tisza melletti eleiről, ahol az ember a legközvetlenebb szeretetben élhet a természettel, ami nyugalmat és erőt ad. Velem jött volna ha kötelességei engedik. De a vágyat már magában viseli a mi Tiszamellékünk után, ahova bizonyosan el fog jönni egyszer pihenésre.” E sorokból kiderül, hogy az Ede vezetéknévű angliai személyiség, aki hét évvel később Szegedi Szűts esküvői tanúja volt, magyar ősökkel bírt.

1929 decemberében festményeiből és rajzaiból London műkereskedelmi negyedében nyílik egyéni kiállítása. Már csak ennek megvalósulása alapján is arra lehet következtetni, hogy a tanévnyi szabadság kivétele által kapott lehetőséget kihasználva az év őszén hosszabb időre Angliába távozott. Hiszen ahhoz, hogy a 36 éves magyar fiatalembernek ebben a jelentős városban kiállítása nyíljon meg, bizonyára sok előzetes szervezésre, tárgyalásra volt szükség ott helyben. Érdekes, hogy sem a plakáton, sem a négy oldalas katalóguson nincsen évszám. Viszont a sajtókritikák egyértelműsítik, hogy a kiállítás 1929 decemberében volt London szívében. A kiállítás négy oldalas kiadványában az előszót Campbell Dodgson⁸⁷ írta. Kifejti, hogy „Magyarországról modern festmények ritkán utaznak ilyen messzire Nyugatra....

Gieves Gallery
22 Old Bond Street, W.1

ISTVÁN
SZEGEDI-
SZÜTS

HOURS 10-5.30 Sats- 10-1

Admisson - One Shilling
(including Tax and Catalogue)

GIEVES GALLERY

22 OLD BOND STREET, LONDON, W.1

PAINTINGS AND
DRAWINGS BY

ISTVÁN SZEGEDI SZÜTS

HOURS 10—6
CLOSING BY
DECEMBER 23rd

No. 216

CATALOGUE

Purchasers are courteously requested to pay a deposit of 20% at time of purchase.

The Prices do not include copyright.
Cheques to be made payable to Arlington Galleries, Ltd.

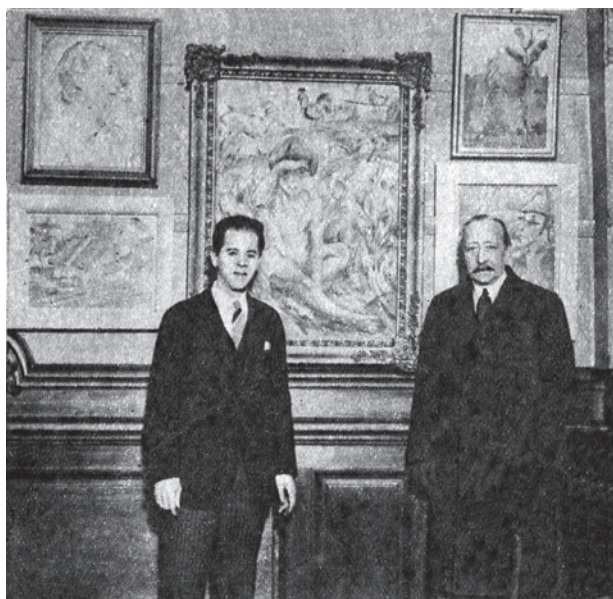
	Gns.
1. Landscape on the River Tisza	22
2. Mother and Child	20
3. Jim Ede, Esq.	—
4. Hungarian Author—Szabó Dezső	20
5. Red-haired Boy	26
6. Good-bye	17
7. Self Portrait in Winter	20
8. Occupation for Women	12
9. Hungarian Harvest	25
10. Dream of Summer	35
11. Family	12
12. Flaming Spring	35
13. Troubadour	12
14. Spring	10
15. Child in Farmyard	28
16. Miss M.	15
17. River-bank Landscape	10
18. Pogányság	28
19. Suzanna and the Elders	30
20. Peasant Houses	10
21. Rendezvous	22
22. Mrs. Jim Ede	50
23. Sweethearts	14
24. Hungarian Village	22
25. Rape of the Sabines	30
26. The Agony of Mary at the Flagellation	30
27. Lord Parmoor	30

Az önarcképe, így a kép amit kialakított magáról – erőszakos impresszionáló festmény.... Az angol szemnek rajzai elsöre egy műszaki rajzoló túl konzervatív és realisztikus műveinek tűnnek, aztán meglep a valódi tehetség és a művész választása, hogy művei tárgyait élénk kifejezőerőt mutató vonalakkal ábrázolja.” – A kiállításon 76 kép szerepelt. A 4. számú: „Hungarian Author Szabó Dezső”. Bár az akkori szokásoknak megfelelően méretek nincsenek közölve, nincs okunk feltételezni, hogy ez másik alkotás lenne a magyar íróról, mint amit e kötetben van módunk közzé tenni. A drágább Gns⁸⁸ árral nyilván az olajképek szerepelnek. Ezek között van még a Szabó Dezső képen kívül „Mrs. Jim Ede”, „Dream of Summer”, „Rape of Sabines”, Lord Parmoor”. A 64. számú, már a rajzok között: „The Hungarian Composer Z. Kodály”.

A The Daily Mail december 19.-i számában⁸⁹ levél harangozta be Szegedi Szüts Gieves Gallery-beli kiállítását. Igen érdekes megismerni a cikk magyarra fordításának néhány részletét. „A puszta tény, hogy a British Múzeum Prints and Drawings osztályának kiváló igazgatója, Campbell Dodgson mint Mr. István Szegedi-Szüts szponzora lépett fel, elégséges garancia arra, hogy a fiatal magyar művész bemutatott munkáit érdemlegesnek tarthassuk.Úgy tűnik Mr. Szegedi-Szüts nem tartozik semmiféle csoporthoz. Művészete nem visel nemzeti jegyeket, bár látszik, hogy a nemzeti élet mélységes szimpátiájából merített inspirációt... Képessége a szintézisre és hogy gyorsan le tudja fordítani a dolgokat a festészet nyelvére rokon Va-

szaryével, de az idősebb művész-
től eltérően ő érintetlen maradt a
párizsi hatásoktól.” A cikket
P. G. K. szignó zárja le, ami Paul
George Konody⁹⁰ nevét fedi.

A jelentős londoni sajtó-
termék, a The Observer is hírt
adott az Old Bond Street-en
található galéria kiállításáról.
Közli, hogy a kiállítást déli 12-
kor őexcellenciája, a magyar
miniszter nyitja meg.⁹¹ Hazai
újságkivágás be is mutatja az
angol lap felvételét, amelyen a
festőművész Zichy Rubido mi-

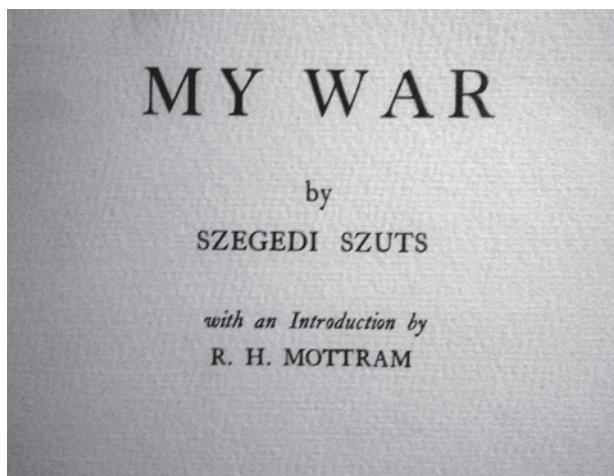
Magyar festőművész kiállítása Londonban. A fiatal piktor neve Szegedi
Szűts István; mellette áll, cilinderrel a kezében, báró Zichy Rubido
londoni magyar követ. A kép a Daily Mail felvétele.

niszterrel⁹² együtt látható a kiállítás képei előtt.

1930-ban a Képzőművészek Új Társasága (KUT) 109 törzs- és rendes tag-
ja között Szegedi Szűts Istvánt rendes tagként tünteti fel.⁹³

1931-ben, My War címmel különleges kötete jelenik meg Nagy-Britanniában.⁹⁴

206 oldalon át sorakoznak lendületes rajzai. Megelőzőleg a művek címei
soroltatnak fel hét részben. Mindezek felelevenítik a művész egyéni történetét
a háború előtt és alatt. Mert az I. részben még az otthoni mindennapi élet pil-
lanatait ábrázolja (pl. Breakfast, Through the puszta /prairie/), a II. rész már a
háború kezdete (Recruiting), a III.-VI. részben a borzalmas háborúról van szó
(Attack, At the hospital), majd a legtöbb rajza a VII. részt teszi ki (The little
Hussar is homesick, Waiting for bread), ahol a háborús vere-
ség sötét jelenetei elevenednek meg, például a legutolsó kép:
Execution. Egyébként önma-
gát nevezi „Little Hussar”-nak.
A kötethez R. H. Mottram⁹⁵ írt
bevezetőt hat oldalon át. Ava-
tott egyén erre a feladatra, mert
Angliában az I. világháború
költőjének tartják. A bevezető

előtti oldalon csak ennyi áll: "TO MY MOTHER" - édesanyjának ajánlotta a könyvet.

Miklós Andor nagyíró lapja, „Az Est” írta Hírek rovatában a külföldön megjelent különleges könyvről: „Budapesten nem igen ismerték a fiatal Szegedi Szűts István nevét. Festő és rajzolóművész volt és néhány évvel ezelőtt kiment Angliába. Azóta volt egy nagysikerű kiállítása Londonban és most a könyvpiacra megjelent egy munkája, melyet kiadója, a John Lane Bodley vállalat az angol könyvpiac és művészeti élet nagy eseményének szánt. A díszes kiállítású gyönyörű könyv címe: 'My War' (Az én háborúm!) 206 rajzból áll ez a könyv. A rajzok összefüggő eseménysorozatot adnak, filmszerűen követik egymást. Rajzos Remarquenak lehetne nevezni ezt a könyvet. Egy fiatal magyar katona háborús élményeiről szól. A fiatalember, a 'Little Hussar', mint a tartalomjegyzék megjelöli, az első képekben még nem is katona, 1914 nyarán vidáman él a pusztán. Aztán jön a mozgósítás, a katonavonatok, a háború, a front, a lövészárók, a kötözőhelyek, a rohamok borzalmas eseményei, a rövid szabadság, a megsebesülés, az újra bevonulás élményei és végül az utolsó évek elernyedése, lerongyolódása, lázongása: és végül a fiatal katonát kivégzik, mert megúnta a háborút. Végtelenül erőteljesek, sokszor megdöbbentőek ezek az egészen egyszerű, pár vonalból álló rajzok. A könyv előszavában R. H. Mottram ír a fiatal magyar rajzolóművész munkájáról és jelentőségéről. A legnagyobb könyvsikert jósolja a nagytehetségű magyar művész könyvének”.⁹⁶

A Magyar Iparművészetben, a „szakirodalom” tételei között pár soros hazai könyvismertetés olvasható, amit a szerzője G.-vel szignált. ⁹⁷ Közli, hogy a kötet Szegedi Szűts 206 rajzát tartalmazza, s „George Gross-tól tanult”. Ez természetesen egy nem tudni mire alapozott egyedülálló vélemény.

A csongrádi sajtó is ír a helybéli tanár angliai sikeréről: „Szegedi-Szűts Istvánnak Londonban megjelent egy rajzregénye”,⁹⁸ illetve, a Barna István aláírással jegyzett sorok: „... a művész itt él Csongrádon körünkben és mi azt sem tudjuk, hogy van városunknak olyan híressége is, kire büszkék lehetünk.”⁹⁹

Azonban meglepően elítélő véleményt ismerhetünk meg az alábbiakból. Részletesen és másolási hűséggel közöljük Fülep Lajos¹⁰⁰ és Kner Imre¹⁰¹ levelezését a tárgyban, két évvel a könyv megjelenése után.¹⁰² Ezen részletekben a kor művészeti- és könyvéletének két nagy alakja megvitatta a könyvet, illetve elvitatkoztak Szegedi Szűts esztétikai megítéléséről.

Kner Imre 1933. január 23.:

„Másik kérdésem: ismeri-e Szegedy (sic!) Szűts István rajzos könyvét, amelynek „My War” a címe? Ez egy képregény Masereel módjára, egy magyar művész csinálta. Angol kiadó adta ki állítólag 100.000 példányban. Egy pesti ismerősöm tett rá figyelmessé, s meghozhattam. Itthon eddig – tudtommal – senki se írt róla sehol. – Nagyon kíváncsi volnék az Ön véleményére. Ha érdekli, szívesen elküldöm megtekintésre. Egy budapesti cég árulja, én mint könyvkereskedő 22 pengőért kaptam. 1931-ben jelent meg. A szerzőről semmit se tudok. Ismerősöm azt mondta, hogy Csongrádon tanár. Meg is találtam a sematizmusban, az ottani állami polgári iskolánál van.”

Fülep Lajos Z(engő)Várkony (1)933. III/28.:

„Szegedi Szűts István könyvét nem ismerem, bizony még hírét se hallottam. Szívesen veszem, ha elküldi, s véleményemet, ha már olyan nagy súlyt helyez rá, készséggel megírom.”

Kner Imre Gyoma. 1933. március 31.:

„Szegedi Szűtsöt mellékelem. Persze nem könyvművészet, hanem tiszta grafika, amit ad - de nagyon kíváncsi vagyok, mit szól hozzá. Úgy emlékszem egyszer a Diárium pár sorban megemlítette, egyébként itthon még senki sem kegyeskedett észrevenni. Engem egy pesti bankigazgató ismerősöm figyelmeztetett erre a könyvre, úgy szereztem meg magamnak. – Szegedi Szűts azóta is rajztanár a csongrádi állami polgári iskolában.”

Fülep Lajos Z(engő)Várkony (1)933. IV/7.:

„Ami már most Szűtsöt illeti, más a véleményem: kétségtelenül tehetséges, ezt néhány lap mutatja (186, 187), de túlnyomóan dilettáns. Néhány esetet kivéve, sejtjel-

me sincs róla, mit kellene csinálnia, még akkor se, ha meg tudná csinálni. Az egész limonádés-novellisztikus elgondolás – a little hussar a sweet heart-jával stb. – banális és hascsikaró. A legtöbb lap üres virtuózkodás. Néhol a japánokat próbálja imitálni (különösen Hokusait). Nem csodálom azonban, hogy az angoloknál ilyeneknek sikere van. A Land ohne Musik egyúttal a Land ohne bildende Kunst, az aquarell és ál-grafika hazája. Hogy mennyit értenek hozzá, mutatja, hogy Greco hatását fedezik fel benne! (A Times kritikusa – nyilván mostanában hallott valamit Grecoról és sietett hírt adni róla.) Szütsnek minden föltétele megvan hát hozzá, hogy Angliában sikere legyen. De kár érte. Ha megfelelő kezekbe kerülne – s meg volna hozzá az etikai bázisa –, talán tudna valamit produkálni. Persze először is le kellene mondania a sikerről, virtuózságról, svindliről, giccsről, felületességről. Hogy ennek erkölcsi feltételei megvannak-e benne, nem tudhatom. A 186, 187. lap kitűnő, bár az utóbbit is elrontják a lábak, aki ilyet tud csinálni, annak érdemes volna megpróbálnia, nem lehetne-e belőle komoly művész. Különben az egész ember jellegzetes magyar eset. Hanem bámulom a szimatját! Hogy megtalálta ez az ember Angliát, az egyetlen neki való helyet! Úgy látszik, kitűnő pszichológus és jó üzleti érzéke van.”

Kner Imre Gyoma. 1933. április 11.

„A Szüts-féle könyvre vonatkozó megjegyzéseit nagy részben osztom, de úgy vélem, némely helyen túl szigorú. Vannak más, igen tehetséges lapok is benne, amelyek azonban főként impresszionisztikus értékeket mutatnak. Bámulatos azonban a nyomdatechnika, amellyel reprodukálva van. Engem megveszteget az is, hogy egy vidéki tanár így mer nyilatkozni a háborúról. Azt azonban eleve jeleztem én is, hogy ez nem könyvművészet, s könyvet ez az ember sohase fog tudni csinálni. – Lehet azonban, hogy mást sem, mert ez a fajta művész szokott egy ponton megrekedni. – Kár lenne érte.”

A fenti idézetek tartalmi boncolgatása nélkül, elég érdekes megállapítani, hogy kis országunkban akkor is megtörténhetett (egy ilyen kis ügyben), hogy jelentős szakemberek állítják, soha senki nem írt az adott könyvről, holott – mint fentebb ismertettük – az Estben elég hosszú méltatás jelent meg.⁸⁹

A My War megjelenése után 83 évvel, egyfajta „Habent sua fata libelli” sorozatban – cikk jelent meg a kötetről, ecsetelve az itthon elfeledett mű külföldről való világhálós beszerzésének érdekességét.¹⁰³

Az angliai kiadást követően a könyvet 1932-ben az USA-ban is kiadták¹⁰⁴. Ezzel kapcsolatos, hogy a híres amerikai újság, 1932-ben közölte azt a rajzát, mely a My War-ban is megtalálható, – két álló katona puskáikkal.¹⁰⁵ Az 1924-ben alapított, New Yorkban hetente megjelenő irodalmi folyóirat is írt rövid

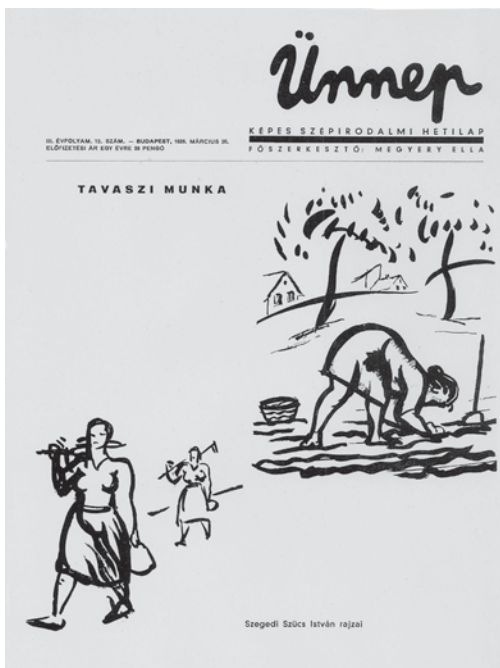
kritikát a könyvről, melyben Szegedi Szűts londoni kiállításának jelentős sajtó-visszhangjára is visszatér.¹⁰⁶

Szegedi Szűts mondhatni másik könyv-különlegessége, a manapság már könyvritkaságnak számító kötete – Márai Sándor: *Naptárcsere*.¹⁰⁷ Az 1935 novemberében megjelent kötet a „Hungária Könyvek” bibliofil sorozatának 2. példánya, mely a Hungária nyomdában készült. A mindössze 25 oldalas mű páratlan oldalain folytatólagosan Márai csevegő elbeszélése olvasható az évente sorra kerülő naptárátírás rejtelméről. A szövegnek megfelelő tíz páros oldalon pedig Szegedi-Szűcs Istvan (a könyv így tünteti fel a nevét) rajzai foglalnak helyet. Könnyed, sokat mondani nem akaró illusztrációk. A kötetet Kner Erzsébet¹⁰⁸ készítette. A könyv japán fűzéssel készült, ami azt jelenti, hogy mintha felvágatlanok lennének a lapok, a duplaoldalak belső oldalain nincsen nyomás. A Magyar Bibliográfiai Társaság ezt a könyvet az 1935-ben megjelent könyvek közötti öt legszebb könyv közül az első helyre sorolta.

Érdekes, hogy Márai Sándor írói hagyatékban egy szó sem esik a „*Naptárcsere*” rajzolójáról és így innen azt sem tudhatjuk meg állt-e egyáltalán kapcsolatban a neves író Szegedi Szűts Istvánnal.¹⁰⁹

Sajnálatos módon a Kner család munkásságát őrizni hivatott gyomai múzeum nincs kutatható állapotban¹¹⁰ – tehát ebből a forrásból sem lehet bővebbet megtudni a bibliofil kötet keletkezésére vonatkozóan.

A helyi sajtó „Két csongrádi siker” cikkében tesz említést erről a könyvről. Érdekes, hogy a Márai kötet megjelenését, az illusztrátor csongrádi volta miatt hozták szóba, és egy helyi birkózó versenyző sikerével együtt említik.¹¹¹

Az elkövetkező években a művészeti közéletben való jelenléte a „Magyar-ság” és az „Ünnep” képes szépirodalmi hetilapban figyelhető meg, több ízben is megjelenő rajzai által. Az utóbbiban, az 1935. évi 5. szám címlapján a „Farsang Pesten és vidéken” igen lendületes munka.

Érdekes színfolt Szegedi Szűts alkotói palettáján az 1936-ban, a Shell társaságtól kapott megbízás alapján készült poszttere. Megszokott stílusától elütő, nagy ívű, vidám, színes alkotás (12. kép), mely a Savernake Forest-et idézi fel. A dél-angliai Hampshire megyében található National Motor Museumban van a Shell Art Collection. A velük való információcseréből derült ki, hogy a poszter a Shell könyvkiadványában és képeslapon is megjelent, a honlapjukon most is nyilvántartják katalógusszámmal, holott az eredeti mű a későbbiekben elveszett.¹¹²

A cornwalli-i művész-index¹¹³ tájékoztatása szerint Szegedi Szűts kiállított a londoni Redfern Galleryben is, és 1937-ben „Old People” festménye St. Ivesben, a Newlyn Art Gallery-ben (NAG) szerepelt.

Szobrászati tevékenységét bizonyítja az 1940. november 26-i naplóbejegyzése, hogy éppen Churchillt és Rooseveltet mintázza – amikor azt is jelzi, aznap halt meg Lord Rothermere. Később: „A Churchill torzót csinálom, szivar a szájában.” Majd: „Két csecsemőszobron dolgozom. Lapos, tompa unottság.”

1942-es önarcképe (17. kép) a Falmouth Art Gallery állandó gyűjteményében¹¹⁴ található, melyet a galéria honlapja szerint Snow adott oda 2004-ben. Ez az önportré szerepel a BBC nagy képregiszterében is.¹¹⁵ A PIM-ben található grafikai önarckép (16. kép) azonos időben keletkezhetett.

Naplójából tudhatjuk meg, hogy 1948-ban, a Penzance-val határos kis halászfaluban létesült The Newlyn Society of Artists „Spring” kiállításán a Study (91. számú) és a Motherhood (92. számú) képeivel, a „Summer” alkalmával a „Homeward” alkotásával képviseltette magát.

Azért tudunk bemutatni 1949-es munkát is Szegedi Szűtstől, mert e könyv szerkesztésének végfázisában sikerült megismerkedni Ránki György zeneszerző fiával, aki reprodukálás céljából örömmel adta át az édesapjáról készült tusrajzot. (18. kép)

Michael Snow azt is összegzi⁴¹ Szegedi Szűts művészeti tevékenységéről, hogy: – sok portrét adott el Cornwallban, – művei megtalálhatók az USA-ban, különböző egyetemi gyűjteményekben, – István művészete a háború után szatirikus, szeszélyes és szemi-absztrakt lett. Így aztán nem tudott helyet találni a cornwalli művészek között – sem az akadémikus, sem az absztrakt irányt művelők csoportjában. Ennek ellenére műveit rendszeresen bemutatta kiállításokon, mind a Newlyn Society of Artists, mind a The Penwith Society of Arts keretében.

KAPCSOLAT MÁS KÉPZŐMŰVÉSZEKKEL

A főiskolai anyakönyvben, többek között Bosznay István és Edvi Illés Aladár tanári aláírásai láthatók, akik nyilvánvalóan sokat foglalkoztak vele.

Naplójában olvasható 1919-ből „a „figaró” Révész bácsihoz küldött, aki csak pipázott”. Majd: „Benczúrnál jártam, gyönyörű műterme van”.

1925-ös naplóbejegyzése: „Aba Novák Vilmosnál voltam, a hatodik emeleti lakásában. Hölgye Kató.”

1928. augusztus 30.-án írja: „Milotaynál¹¹⁶ voltam – a művészetemet életre és érvényre akarom juttatni” ... „Este Fajthéknál. Ziffer Sándorral¹¹⁷ fogok Amszterdamban és Berlinben kiállítani”. Nincs adat ezeknek a kiállításoknak a megvalósulásáról.

Naplójában említi, hogy Gádor Istvánnal¹¹⁸ a Kereskedelmi Kamarában volt együttes kiállítása, aminek plakátja a hagyatékban megtalálható.

A PIM-ben 2012-ben sorra került kamara kiállítás alkalmával rajzai voltak láthatók Körösfői Kriesch-ről, Krizsán János-ról¹¹⁹ és Csorba Gézáról. Az utób-

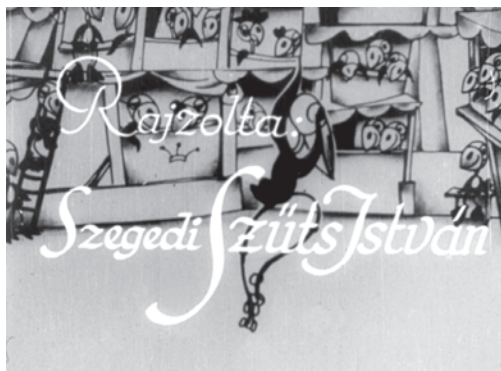
bival, a szobrással való szoros kapcsolatára utal, hogy Szegedi Szűts 1928-ban írta le a híres norvég íróval megtörtént beszélgetését,¹²⁰ melyre Csorba műtermében, az író mintázása közben került sor.

1941-ben írja naplójában: – május 19-én: Zichy mutatott be László Fülöpnek,¹²¹ aki megígérte, hogy ülni fog nekem portréhoz, de aztán meggondolta magát és kimentette magát. – augusztus 12-én : levelet kaptam Buday Györgytől¹²² – szeptember 5-én: találkoztam Zsótér Ákossal¹²³ és családjával. Mindhárrom magyar művész ekkor már a szigetország lakója volt.

ANIMÁCIÓS FILM

Úgy tűnik, ha Szegedi Szűts semmi mást nem csinált volna, mint rajzfilmeket készített volna, akkor ennek a művészeti ágnak nemzetközileg híres alkotója lehetett volna. Erre elsősorban virtuóz rajzképessége tette alkalmassá, de mint az alábbiakból kiderül, kellő szorgalommal is rendelkezett a sziszifuszi munkához és ismereteink szerint egy animációs filmet meg is valósított. Egészében azonban, a kósza híresztelésekkel szemben, nem futott be ezen a területen.

Naplóiból sem derül ki, hogyan kezdődött el rajzfilmes munkássága. Néhány töredékinformáció utal a megkezdett ambiciózus küzdelmére. – 1931-ben Berlinben tartózkodott. Idézet az onnan öccsének, Szűts Györgynek Budapestre írt leveléből: „Miután magam sem tudom, meddig maradok itt... Ugyanis a filmmel nem tudok a jelenlegi helyzet szerint nekiindulni. Berlin után puhatolódzom, de látszólag most

itt is rossz a helyzet.”¹²⁴ Örök rejtély marad, hogy például kikkel, milyen művészkörökkel találkozott a német fővárosban. – A családnál fellelt, 1932-ben Csongrádról írt levelében szintén öccsének írja: „... rémesen el vagyok foglalva, minden idő kevés a munkámhoz, pedig az iskolán kívül 8-10 órát dolgozom még naponta a filmemen, ami remekül halad és világszenzáció lesz belőle. Most készítem a felvételeket is róla, küldök egy filmkockát, láthatod, milyen helyes.”¹²⁴ – Ez bizony perdöntő bizonyíték arra, hogy Szegedi Szűts, a csongrádi rajztanár, gőzerővel rajzolta a tervezett filmkockákat, és hogy nagyon bízott a sikerben.

A rajzfilm megvalósulását egyértelműen bizonyítja az egykori sajtóhír, mely 1934. szeptemberében látott napvilágot¹²⁵: „Érdekes filmapróságot vetítettek a napokban a Radiusban.”¹²⁶ Új friss műfaj: hangos, rajzos reklámfilm. Szegedi Szűts István, a Londonból hazatért kiváló trükkrajzoló készített egyik budapesti cég részére. Zenéjét Ránki György¹²⁷ írta. Ez az új filmtípus méltán megérdemli a szakkörök és a nagyközönség figyelmét.”

Nem tudni, milyen információ alapján, de a csongrádi helytörténeti írás közli: „1933-ban a *”Légi titánok”* c. rajzfilm tervezetét a Magyar Film Iroda hangos változatban elkészítette.”³⁴ Ennek ellenére a kérdéskör kibogozásához semmilyen dokumentált tényre nem sikerült szert tenni. A MaNDA (Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet) többszöri hivatalos megkeresésre is állította, ilyen filmtermékről, Szegedi Szűts nevééről nem tud semmit. Ez persze lehetetlennek tűnt. Szerencsére sikerült kapcsolatba jutni Orosz Mártonnal, aki a magyar animációs filmezés elhivatott kutatója. Miután erősködtem, hogy Szegedi Szűts filmje nem tűnhetett el nyomtalanul, az ő londoni megkeresésére egyszer csak, 2012 októberében jött az örömhír: megvan a kópia a BFI (British Film Institute)-ban! És valóban a honlapjukon két külön megkeresésben, Filmography-nál lakonikus rövidséggel szerepel a film: 1.) A cartoon film 1933 director Szegedi Zuts, majd 2.) LEGI TITANOK. Genre: Animation, Szegedi Szűts.¹²⁸ Tehát a két diszpozíció közül az egyikben – az Sz betűnk ottani értelmezhetetlensége miatt, – Z-betűre módosult a névkezdet. Ezért sorolhatták fel ugyanazt a filmet kétszer is. Szegény angolok mit érthettek a Légi titánok címből?

Kapóra jött az alkalom, 2013 nyara, amikor immár tizenegyszer került sor a Kecskeméti Animációs Film Fesztivál (KAFF)-ra. A BFI a hivatalos kikérésre elküldte a filmet és engedélyt adott az egyszeri levetítésre. Így pontosan 80 évvel a megalkotása után, az *”Újrafelfedezett művek és életművek a KAFF”*-on, illetve az *”Elő a süllyesztőből”* részben az érdeklődők megtekinthették Szegedi Szűts István animációs filmjét.¹²⁹

A „*Légi titánok*” elkészítési éve tehát 1933. Alcíme Kollektív madárrapszódia. A filmkockákon szerepel, hogy készült Pulvári¹³⁰ rendszerű hangfelvétel. A film felirata szerint a zenét az akkor még Reiss névre hallgató Ránki komponálta.

A rajzfilm időtartama csupán alig 10 perc, de bájos, mozgalmas és sokat emel rajta a pattogó zene. Az egyik felirat szerint: „*A Magyar Filmiroda felvétele*”, a másikon viszont „*CARTOON by Szegedi Szűts*”. Tehát valójában a film egyfajta koprodukcióban készülhetett.

Érdekes módon, egy 1934-es vidéki hírlapi tudósítás sok mindent rekonstruálhat számunkra Szegedi Szűts filmes karrierjéből. A helybeli lap „jelenti”, hogy a rajzoló testvérénél, Pálnál tartózkodott a Csongrádtól nem messze lévő Dévaványán.¹³¹ Az újságcikk biztos a dolgában, amikor Szegedi Szűts filmes eredményeiről tudósít: „*Szegedi Szűts István a Dévaványán is jól ismert rajztanár megállította a Miki egér filmek karrierjét*”. A szenzációhajhászó féloldalas újságcikk alcíme: „*Szűts Pál községi mérnök bátyja az angol trükkfilmgyártás élén*”. A tudósítás azzal az örökérvényű mondattal kezdődik, hogy: „*Nincsen a világnak olyan zuga, ahol a magyar tehetség meg ne tudná vetni a lábát*”. További részletei: „*Szegedi Szűts István egy esztendővel ezelőtt jelentkezett a Magyar Filmiroda igazgatójánál: dr. Taubinger Zoltánnál¹³² és műtermet, nyersanyagot kért tőle. Rajzos trükkfilmet akart készíteni. Vázlatai annyira megtetszettek az igazgatónak, hogy teljesítette a kérését. Ettől kezdve Szegedi Szűts István hónapokig dolgozott, míg elkészítette azt a 14.000 kis rajzot, amely első 10 perces trükkfilmjéhez kellett. A kész filmet azonban nem tudta eladni Budapesten. Ennek köszönheti, hogy útrakelt Londonba, ahol némi viszontagságok után beérkezett. A legnagyobb angol filmgyár igazgatója felismerte az új rajzos trükkfilm jelentőségét és azonnal szerződtette Szegedi Szűts Istvánt. Az angol lapok más hasábkokat írnak róla és az ő figuráit tartják a Miki egerek legméltóbb utódainak*”. Az újságíró csak vette valahonnan az adatokat, de mint szóltunk róla, sajnos ezeknek semmi nyomát nem lehetett fellelni, például a Magyar Filmirodára vonatkozóan sem. Ez az egyetlen konkrét utalás arra, hogy a trükkfilm megvalósításához Szegedi Szűts milyen hatalmas mennyiségű munkát végzett el.

Nyilvánvalóan filmes karrierje miatt, és még talán a tervezett emigrációval is kapcsolatosan időpontot kérte a M. T. I. nagyhatalmú vezérigazgatójánál, Kozma Miklósnál,¹³³ amit 1934. december 20-ára meg is kapott.¹³⁴

A következőkben annak a bekezdésnek a lefordított szavai olvashatóak, amelyek az angol nyelvű filmkönyvben¹³⁵ jelentek meg Szegedi Szűts filmrajzo-

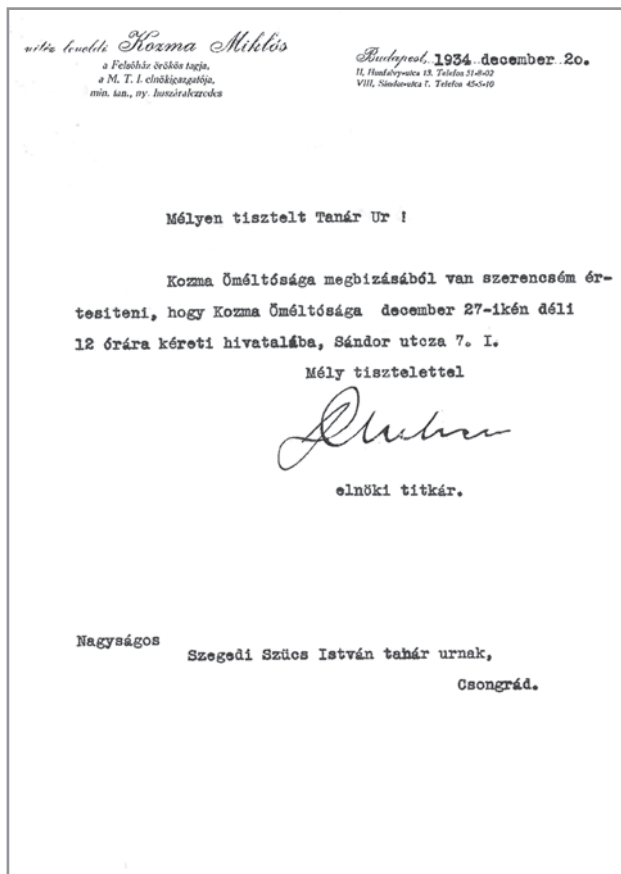
lói képességéről. „A következők, a magyar művész Zuts rajzfilmjei, noha eleven állatokról és fákról szólnak, túlságosan takarékos vonalakkal vannak megrajzolva, ezért gyakran leegyszerűsödnek és absztrakt mintákká alakulnak.”

Sajnos filmes munkásságáról összességében feltűnően kevés a dokumentum, viszont annál több az anekdotikus közlés. Például minden alapot nélkülöz ez az összegzés: „Több sikeres rajzfilmjét játszották a két háború között. Angliában él, ahol a filmszakmában a rajzfilmeknél működik,”³³ valamint: „a Gaumont-British cég próbafelvételekre hívta meg.”³⁴

Érdekes momentumra mutat rá Ujszászi Róbert, amidőn a helytörténeti lexikon számára Palásti Pál¹³⁶ életrajzát rögzítette. „... a polgári fiúiskolában Gaál Sándor és Szegedi Szűts István tanítványa volt. ... Szegedi Szűts István fiatal korában különösen nagy hatással volt rá, a rajzfilmkészítési kísérleteibe is bevonta őt. Angliába kerülésekor hívta Albionba, mint munkatársát, ám a fiatal Palásti nem akarta itt hagyni családját. Sajnos a film nyersanyagául szolgáló rajzok megsemmisültek.”¹³⁷ Fennmaradt kapcsolatokra utal, hogy Szegedi Szűts naplójában olvasható a bejegyzés: „1947. március 26. – a postás levelet hozott Magyarországról, Palásti Palitól Csongrádról, a hírrel, hogy Krómer igazgató meghalt.”

IRODALMI MUNKÁSSÁG

Már az I. világháború során füzetekbe írt gondolatai is arról tanúskodnak, hogy Szegedi Szűts értett az íráshoz is. Néhány példát eddig is láthattunk a 20-as években született és megjelent írásaira.^{29, 120}

Irodalmi tevékenysége miatt sorolják fel abban a kötetben, mely a polgári iskolai író-tanárok életével és munkáival foglalkozik.¹³⁸ Itt is leszögezik, hogy középiskolai rajztanári képesítése van. Szép fogalmazásban határozza meg a kötet: „Munkája – My War. Háborús rajzregény angol kiadásban. Ismertették az angol és a magyar lapok.” De ebből a könyvből lehetett megtudni Szegedi Szűts rajzpedagógiai cikkének létezéséről.¹³⁹

Az angliai élete során keletkezett naplóiban sokszor tesz említést irodalmi törekvéseiről, de sajnos nem tűnik ki egyértelműen, hogy milyen témákkal foglalkozott és milyen írásai valósultak meg. Hagyatékában bőségesen vannak novellák is. – 1936. január 10-i bejegyzése: ... „Magyar paraszt lexikont kellené csinálni. Miért nincs?” Erősen foglalkoztatta a magyar parasztság méltatlan helyzete. Szintén erre utalhat az itt következő levélrészlet. 1939. július 2-án írja neki Ránki György: ... „Nagyon fellelkesített, hogy új könyvet csinálsz, nagyszerű és Neked való alkalom lenne egy világraszóló szociográfiai vádat emelni a magyar parasztok nyomoráért, elmaradottságáért, zülléséért, elvándorlásáért és a bestia német ügynökök kezébe kerüléséért. Talán csinálhatnál 2 vagy 3 párhuzamos históriát, a korunkban játszástól és iskolától addig amíg az egyik elvándorol, a másik városba kerül beleszédítik a ronda politikába, a harmadik a faluban marad. a negyedik T.B.C.-s

lesz.”¹⁴⁰ Tehát még zeneszerző barátjával is megosztotta elképzeléseit, de megvalósult műről nem lehet tudomást szerezni.

Naplójában 1941. május 28.: „Mac (=a felesége beceneve) gépel, én a rajzokat próbálom összeválogatni a könyvrészére.” – Olyan könyvről van tehát szó, amelyben nem csak rajzok lennének, mint a My War-ban, hanem szöveg és rajzok együtt. Nincs elképzelés, hogy a naplóbejegyzés melyik könyvre vonatkozhatott. – És 1941. július 31.-én írja: „a könyvem kész”, majd augusztus 11.-én pedig „A könyv éppen befejezést nyert és póstázásra került és John Lane¹⁴¹ már nyugtázta”. Mivel további megjelent

könyvről nincs tudomás, nem tudhatjuk mit fejezett be? Feltehetően kiadatlan könyvről van szó.

1950. június 20.: „*ezt a füzetet június 20-án kezdtem, amikor a könyvem írásával nagy munkában vagyok*”. A legvalószínűbb, hogy ez a megjegyzés már a hagyatékban található „*The town of Tisza*”-ra vonatkozik. A 414 gépelt oldalból álló kéziratban a történet három fejezetre oszlik, melyek kimondatlanul Csongrád életét elevenítik fel. Ilyen nevű szereplők láthatók a kéziratban: Kopa, Kálmán, Bagi, Busa, father Mamucky, Ács, Fél, Markos, Forgó, Vaj, Boros, Aunt Eszti, Mrs. László, prof. Polonyi. Naplójából kitűnik folyamatosan írta könyvét, – magyarul! – hiszen írja, hogy felesége fordította. – Megjegyzésre érdemes, hogy talán Csongrád városának nem lenne érdektelen „*visszafordíttatni*” és kiadni a regényt.

1950-ben jelent meg négyoldalas, komoly művészeti elemző cikke.¹⁴² Michael Snow így írt róla: „*egy társadalomnak kell létrejönni mely melyben kevésbé dominál az önző materializmus és agresszivitás mely háborúhoz vezethet. Ezeknek az ideáknak a teljesebb exponálása olvasható a négy oldalas cikkben. Nem volt könnyű érdeklődést szerezni ilyen radikális és utópikus nézeteknek a szegény közösségben. Őt személyesen szerették és elismerték a barátságos természete és a gyakorlati képességei miatt.*”⁴¹

ZENEI KAPCSOLATOK

Visszaemlékezéseiben sokszor szerepelnek utalások elmélyült (komoly) zenei szeretetére. Tolnán írt naplójában, 1927-ben: „*reggel Bachot zongoráztam*”. 1928-ban írja „*Itt vagyok teljes lethargiában. Csajkovszkij Pathetikjét hallgatom.*”

A hagyatékban fellelhető az 1927-es datálású fotó, mely a Lehner kvartettet¹⁴³ ábrázolja és grafittal a dedikáció „*Szegedi Szűts István barátunknak*”.

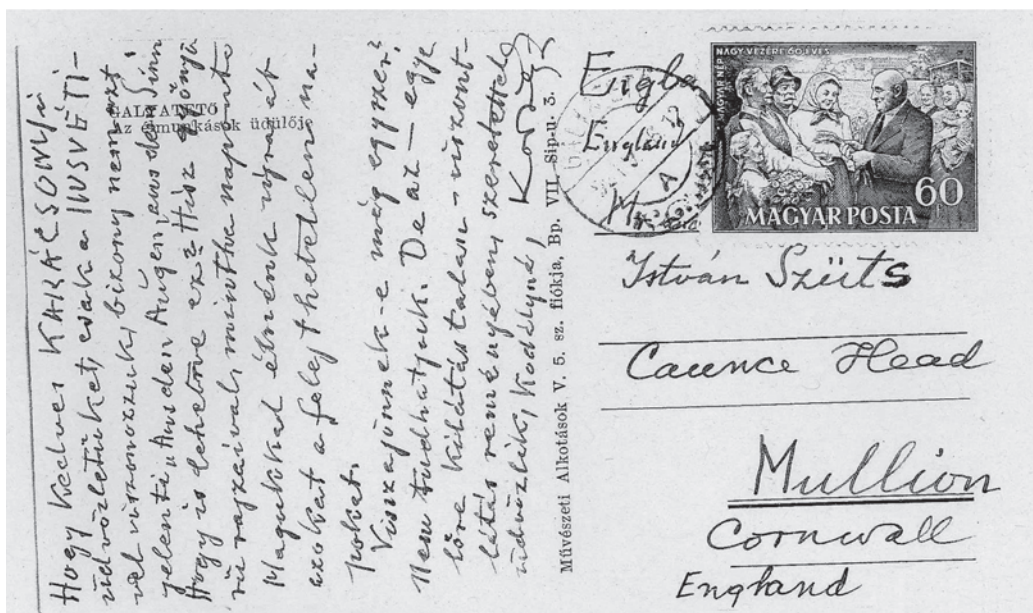
Ránki György zeneszerző 1938-39-ben Párizsban és Londonban, majd 1948-49-ben Londonban élt. Az idézett levelek hangvétele mindent elmond barátságukról. A festő több alkalommal meg is örökölte a zeneszerző arcképét, melyeket az utóbbi leszármazottjai féltő szeretettel őriznek. Hasonlóan a birtokukban van az a füzet, melynek a festő által adott címe: „*Falun*” – és 32 találó, nívós, a magyar népi életet megjelenítő tusrajzát tartalmazza. A címoldalon autográf írással: Szegedi Szűts István Caunce Head Mullion Cornwall Great Britain.

A festő Kodály Zoltánnal is jó kapcsolatba került. A róla készített arcképe már az 1929-es londoni kiállításán szerepel. Ránki György fia őrzi a levelet,¹⁴⁴ melyben

Szegedi Szűts 1949 decemberében Cornwallból írja a zeneszerzőnek: „... Kodályék két hetet töltöttek itt. Nem nálunk szálltak meg, mert Emma néni¹⁴⁵ nem bírja a lépcsőket járni.minden nap együtt voltunk, és persze nagyon élveztük a dolgokat. ... bejártuk a vidéket és te tudod, e szerény szavak mit jelentenek. ... Kodályné mindkettőnket az első pillanattól megbűvölt szép, fiatalos lelkével, ami a szemeiből, mint valami soha – nem – apadó csillagokból sugározza serkentő melegét emberre, mindenre.” A levél második részében írtak tanúskodnak arról, hogy ebben az időben a festő még realitásként kezelte a hazalátogatásukat – ami a magyarországi politikai viszonyok erőteljes változása miatt természetesen 1950-ben már szóba sem jöhetett. „A jövő nyár augusztusára szeretnék Gwyneddal hazalátogatni. Öreg autónkkal utaznánk, mert az lenne a legolcsóbb... Mit gondolsz, lehetne-e ezalatt az idő alatt egy kisebb kollekciót kiállítani Budapesten? És hol? Főleg grafikai anyagra gondolok, mert azt a hónom alatt vihetném magammal.”

Érdekesség, hogy a Kodály-látogatás már a háború megindulása előtt fontolgatás tárgya volt. Ránki írja 1939 júliusában: „Nagyszerű ötletnek tartanám, ha Kodályékat meghívnátok”....¹⁴⁰

A múzeumi hagyatékban talált és itt bemutatott levelezőlap történelmi finitor. A Magyarországról küldött képeslapon a bélyeg a tarfejű vezért ábrázolja 60. születésnapján. Kodályné írja, hogy „köszönjük a rajzait és a felejthetetlen napokat” egyértelműen utalva a cornwalli látogatásra. Meglepő, hogy a nyílt lapon azt is írja: „Visszajönnék-e még egyszer?” – az örök kérdés egy magyar emigránshoz. Felesége sorait Kodály mester is aláírta.

VI. POSZTUMUSZ ESEMÉNYEK

Különleges dolog, de megjelent egy érdekes kötet Szegedi Szűts rajzaival 1962-ben, tehát a halála után¹⁴⁶. A II. világháborút felidéző rajzokat tartalmazó kötet keletkezéséről semmit nem sikerült kinyomozni. Felderített életrajzából azt biztosan tudjuk, hogy a festő ebben a háborúban személyesen nem vett részt. – A „*Letzte Briefe aus Stalingrad*” könyv, címének megfelelően a szörnyű sztálingrádi időszakból német katonák által írt és fennmaradt leveleket gyűjtötte egybe. A könyv elterjedtségét bizonyítja, hogy a világhálón rengeteg példányt kínálnak eladásra. Ugyanis az első, az 1950-es kiadás¹⁴⁷ olyan sikeres volt, hogy később, a nagyhírű Bertelsmann kiadásában¹⁴⁸ még sokszor kiadták, majd számos nyelvre le is fordították. Ezekben a 68 oldalas kiadványokban egyetlen rajz, illusztráció sincsen. Viszont a Széchenyi Könyvtárban kezünkbe vehetjük az angol nyelvű 1962-es példányt, a „*Last letters of Stalingrad*”-ot, mely 39 németből lefordított levelet tartalmaz, valamint illusztrációként Szegedi Szűts 15 rajzát. Ezek az illusztrációk teljesen mértékben a My war-ban közzé tett rajzokra emlékeztetnek. Lendületes, széles vonalvezetésűek és sugározzák a szomorúságot, az emberi tragédiát. Csak találgatni lehet, hogy még a festő életében szerződtek vele erre a munkára? – és miért vele rajzoltatták meg a témát, aki nem is járt arrafelé a háborúban? Talán az I. világháborús My War sikere miatt?

Minden kétségen kívül, a Szegedi Szűts elhalálása utáni időszakból a legfontosabb esemény – a hagyatékának hazakerülése. Az 1956-ban Londonba emigrált jeles író, Határ Győző¹⁴⁹ irodalmi hagyatékának egy része – kéziratok, fotók, hangját őrző kazetták, stb. még életében Budapestre kerültek a Petőfi Irodalmi Múzeumba. A 2004-ben hazaérkező szállítmányhoz Londonban hozzápakolták Szegedi Szűts nyolcládányi irodalmi és grafikai hagyatékát. Ezt ugyanis az özvegy halála után 22 évvel juttatták el Cornwallból, a Caunce Hall-ból a londoni Hungarian Cultural Centre-be. A Szegedi Szűts-nél 22 évvel fiatalabb festő, Michael Snow ugyanekkor helyezte el a Falmouth Gallery-ben magyar festő barátja 1942-es önarcképét.

Last Letters from Stalingrad

Translated by
FRANZ SCHNEIDER and CHARLES GULLANS

Introduction by
S. L. A. MARSHALL, BRIG. GEN., USAR, RTD.

Illustrations by
SZEGEDI SZÜTS

William Morrow and Company
New York 1962

Már említésre került a hagyatékban fellelt négyoldalas gépírásos összeállítás.⁴¹ Ebben Michael Snow többek között elmondja, hogy amikor 1982-ben Gwynedd meghalt, hátrahagyta István munkáinak a maradékát, hogy ossza szét azokat. Adományok kerültek a Royal College of Music-ba, Barnes Museum of Cinematography-ba és a Szépművészeti Múzeum Budapesthez.¹⁵⁰

Azon állítás ellenére, hogy Snow Budapestre, a Szépművészeti Múzeumba is juttatott művet az emigráns festőtől, – kinyomozhatatlan okból, ezek a múzeumban nem mutathatók ki.¹⁵¹

Jogosan feltételezhető, hogy a 2012-ben elhunyt Michael Snow javára írható a hagyatékban a londoni magyar intézetbe kerülése is – bár erről sajnos dokumentum szintjén nem lehetett meggyőződni.¹⁵²

E kötet kialakításának előzményét jelenti, hogy a festő életének hosszas kutatása, majd a hagyaték megtekintésének lehetősége, egy kiállítás létrehozását is lehetővé tette. Ennek címe találónan fejezi ki az esemény jelentőségét: „Hazatérés Angliából”. A Petőfi Irodalmi Múzeumban 2012. október 27. – 2013. január 20. között volt látogatható a kis emlékező tárlat, melyről újságcikk is jelent meg.¹⁵³

Igen érdekes, a következő „*duplán posztumusz*” történet. 2012-ben, – a Kosuth-díjas Gyurkovics Tibor elhalálása után négy évvel jelent meg kötet:

Túlvilági extázis címmel.¹⁵⁴ A keménykötésű könyv hátsó borítóján az a Szabó Dezső portré látható, amit Szegedi Szűts festett. (29. illusztr.) Hogyan alakulhatott így a helyzet? Megkeresésemre Gyurkovics Györgyi, az író özvegye tájékoztatót, hogy férjének még életében több kötet jelent meg hasonló, „*107 kép – 107 vers*” alcímmel. A költő, akit gyakran megihletett a festészet, – sokszor a látható témától függetlenül, – versben jelenítette meg látomásait.

A posztumusz kötet úgy jött létre, hogy mivel az özvegy

az íróasztalfiókokban még további hasonló műveket talált a költőtől, azokat kötetbe szerkesztette. Kérdésemre, hogy honnan ismerhette Gyurkovics Tibor a Szabó Dezső portré festményt, egyértelmű volt a válasz, – gyakran jutottak a kezébe az aukciós házak katalógusai. Ilyformán 2002-ben, Gyurkovics Tiborral egy időben ismerkedhettem meg Szegedi Szűts Istvánnal!

Találóak Szalay Károly idevágó szavai a kötet bevezetőjében: *„Azt pedig egyedülálló bravúrnak tartom, hogy az elfeledett Szegedi Szűts István festményét bányássza elő a semmiből (sic!): Szabó Dezső portréját, és ennek a képnek az ürügyén megalkotja néhány versszakban a maga, külön bejáratú Szabó Dezső portréját. Csakhogy teszi ezt a festőhöz és tárgyához híven expresszionista módra és stílusban.”*

Az interneten lehetett ráakadni egy vaskos könyv létezésére, mely az Egyesült Királyság délnyugati sarkának művészeit foglalja össze.¹⁵⁵ Maga a szerző közölte velem drótpostán, hogy Szegedi Szűts-ről csak néhány sor áll a kötetben, és hogy a közölt rossz születési év javítására nincsen mód, mert új kiadás nem valószínű. A könyv szerzője, Melissa Hardie gondozza a Cornwall Artists Index (CAI) honlapot,¹¹³ mely 3807 művészt sorol fel, köztük Szegedi Szűts nevét is. A honlap most már pedánsan azt is közli, hogy a Budapestről kért javításomnak teret adva, kijavították az addig helytelenül közölt születési dátumot és a névírást.

Ahogy az egy valamennyire is elismert művésznél szokásos, Szegedi Szűts művei is felbukkannak angliai aukciókon. – Exeterben 2013. áprilisában 1900 fontért árverezték el a *„Two Volumes of the Original Pen, Ink and Wash Drawings”*-t, azaz a My War 1931-es kötetének eredeti rajzait.¹⁵⁶ Ez az aukciós ház 2009-ben jött létre, hogy Dél-Anglia területeit: Devon, Cornwall, Somerset and Dorset „lássa el”. – A 37 cm magas *„A Statue of a Man”* szobrát 1400 fontért adták el Londonban.¹⁵⁷ – A My war kötetének (más könyvekkel egy tételben) történt aukciós eladásáról is lehetett hírt találni.¹⁵⁸

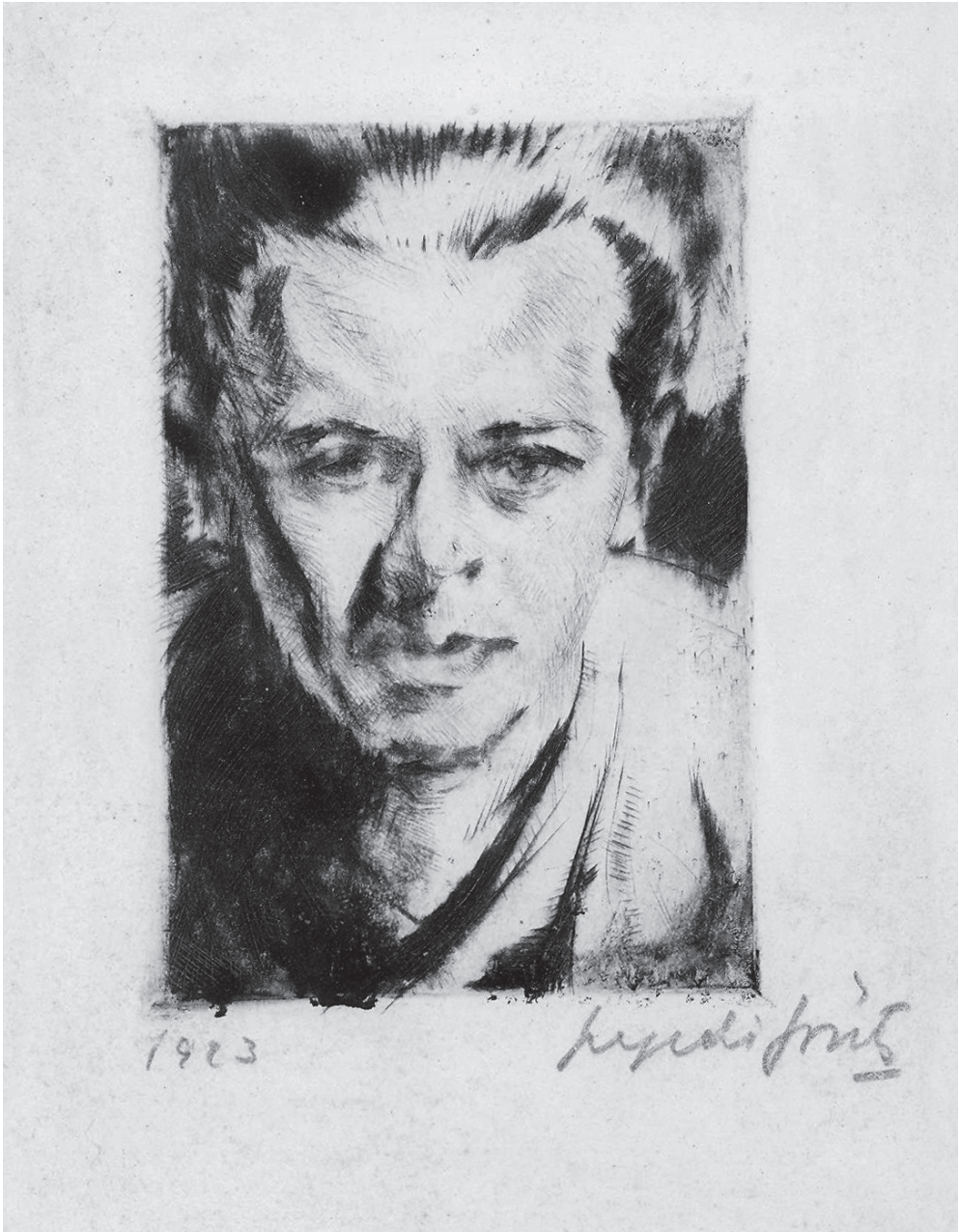

„ő. Istenünk micsoda márvány van itt járom fölfeszítve
saját élete keresztjén hová ragyog a görök íve
micsoda hiábavalóság micsoda földöntúli virtus
követeli vissza a jussát hogy vagyunk maradj amíg tudsz
míg végképp elvész az ország és szádról lefoszlik a himnusz.”

ÁRA: 3500 Ft

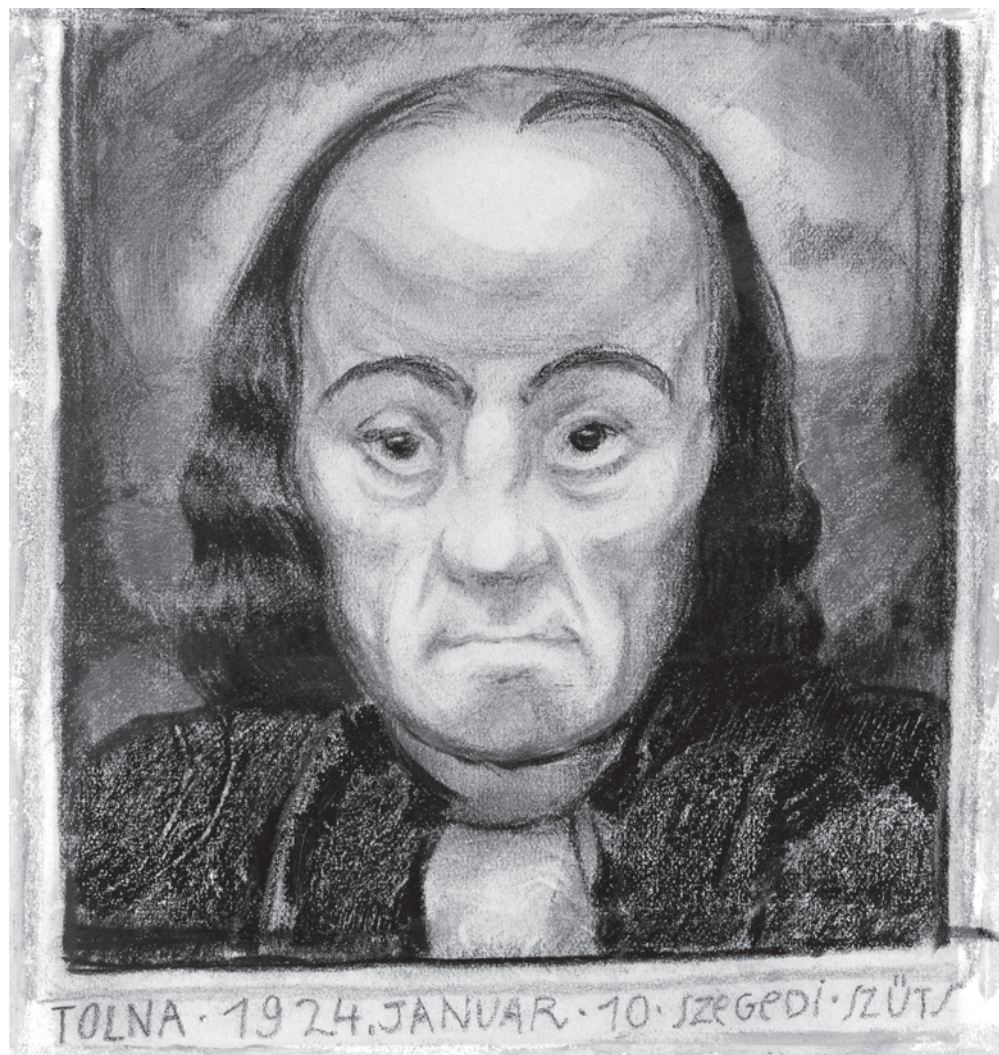

VII. KÉPGALÉRIA

1. Önarckép

Rézkarca J. b. l. 1923 j. l. Szegedi Szűts
Sipos-család tulajdona

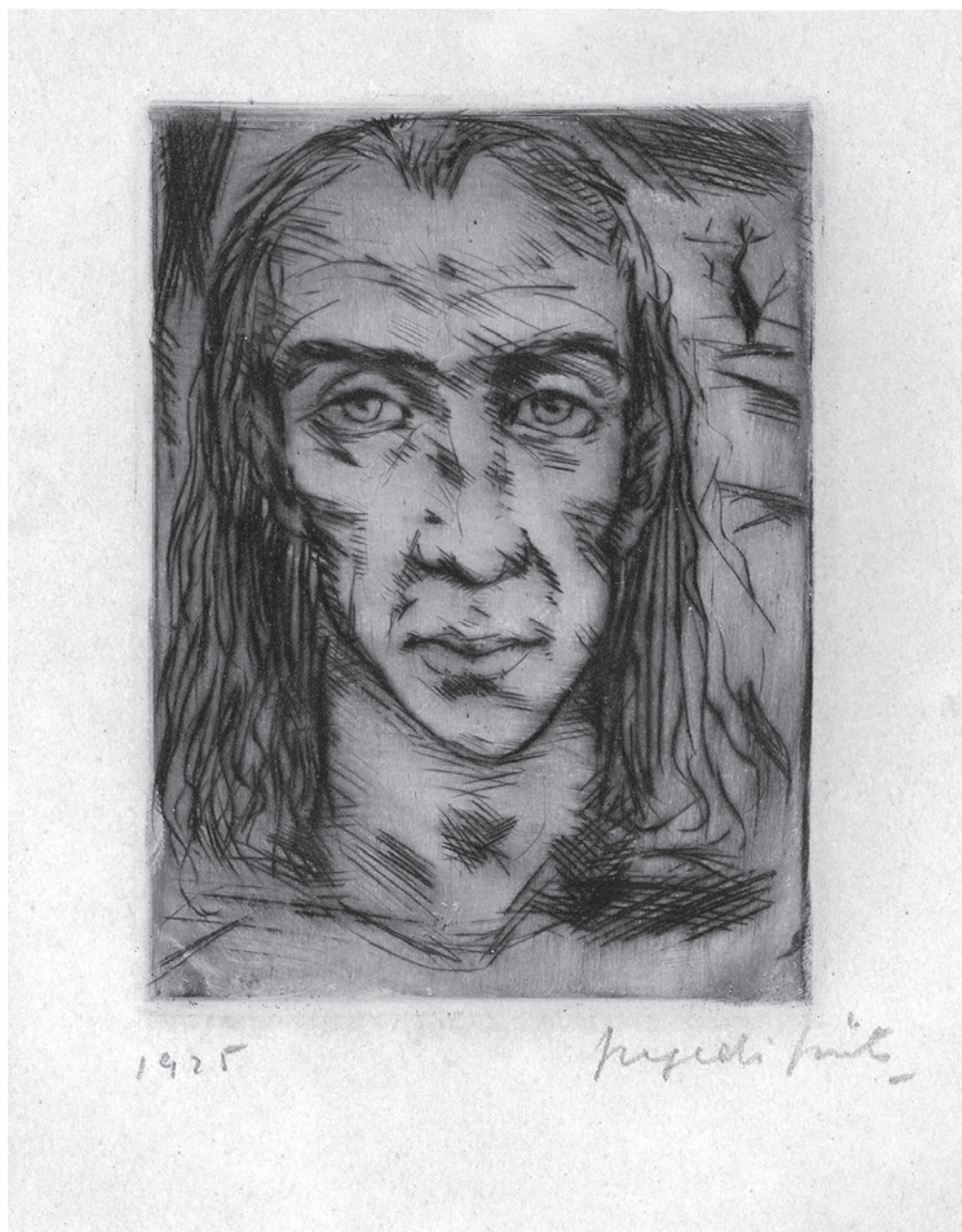

2. Férfi arckép

Színes kréta

J. alul TOLNA 1924. JANUÁR. 10. SZEGEDI SZÜTS

Gömör Béla tulajdona

3. Férfi portré

Rézkarc J. b. l. 1925 J. j. l. Szegedi Szűts

(háttoldalán Bandinak, a sikerült érettségi örömeire Pista 1936 VI. 30.)

Gömör Béla tulajdona

4. Három nő

Tusrajz 22,5 x 27,1 cm, J. j. l. Szegedi Szűts 927

PIM

5. Szabó Dezső portréja

Olaj, vászon 65 x 50,5 cm, J. j. I. Szegedi Szűts 1928

Gömör Béla tulajdona

6. Kocsmaasztalnál búsulók

Tusrajz 30 x 22,5 cm, J. b. l. Szegedi Szűts 1928

PIM

7. Sétáló középkorú pár
Tusrajz 30 x 22 cm, J. b. l. Szüts 29
PIM

8. Fasorból előre lépdelő
Tusrajz felragasztva 30 x 22 cm, J. n.
PIM

9. Parasztférfiak
Tusrajz, 25 x 20 cm, J. n.
PIM

10. Kávéházban ülő férfi
Tusrajz felragasztva 30 x 21,6 cm, J. n.
PIM

11. Karikatúra

Tusrajz, 34,1 x 21,1 cm, J. j. l.: Szűts, Csongrád 1932

PIM

12. Monument to George III. Savernake Forest.

Shell-plakát

Visit Britain's Landmarks sorozat darabja 1936

Litográfia 30 x 40 cm, J. j. I. SZEGEDI SZUTS

Egykor a Shell Art Collection

The National Motor Museum Beaulieu tulajdonában

13. Felesége

Ceruzarajz 29 x 22 cm, J. j. l.: Szuts 1938

PIM

14. Sok alakos kép, elől nő piciny kalappal

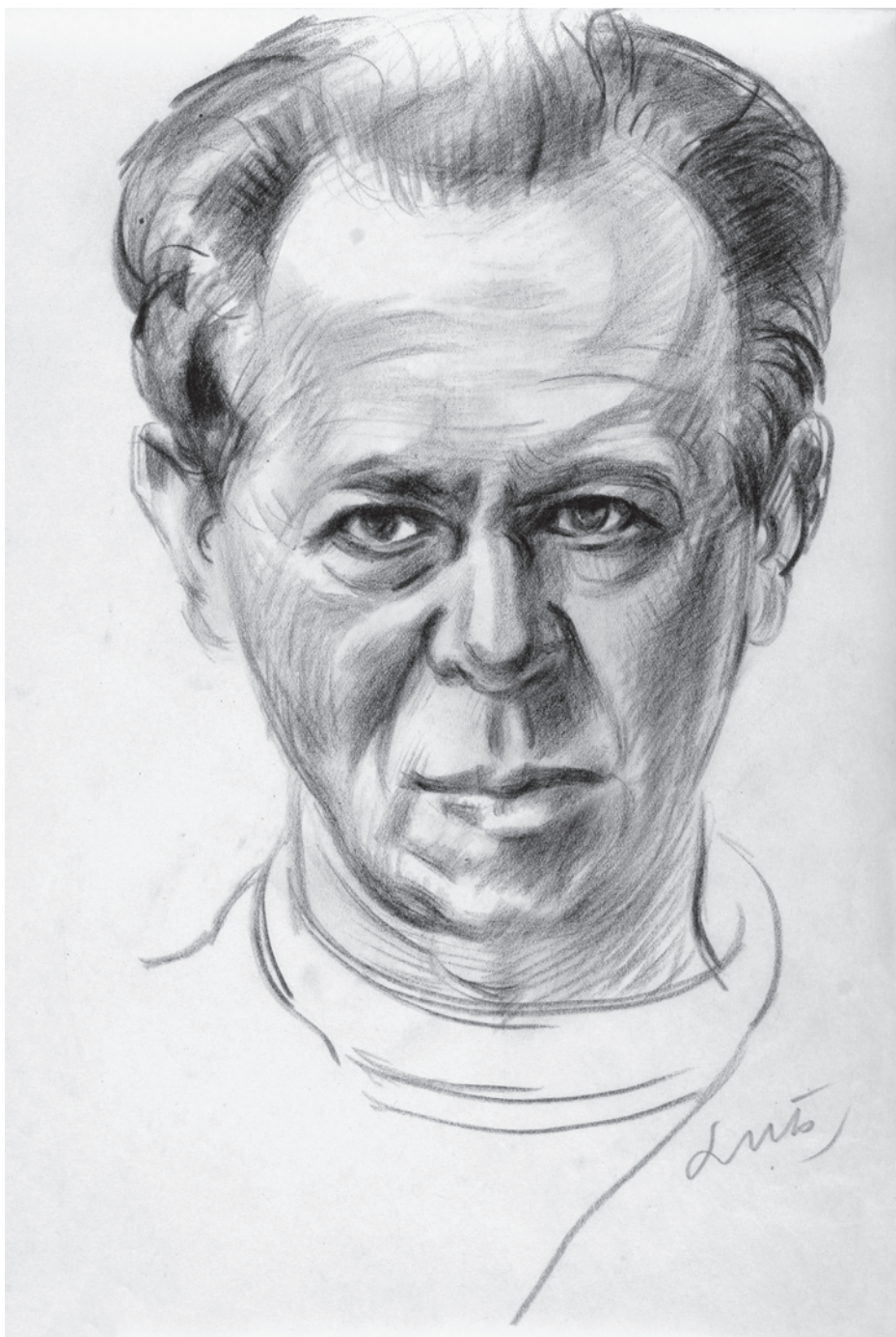
Rézkarc 12,5 x 17,5 cm, J. l.: 2. I. 39.

PIM

15. Cornwall-i táj
Vegyes technika 25 x 35 cm, J. n.

PIM

16. Önarckép (magas nyakú pullover-ben)
Ceruzarajz vékony papíron 29 x 22 cm, J. j. I. Szuts
PIM

17. Önarckép
Olaj, vászon 56 x 46 cm, J. j. I. S. Szuts 1942
Falmouth Art Gallery

18. Ránki György portréja

Tusrajz 28, 9 x 19,3 cm, J. j. l. Szuts 949 Cornwall

Ránki András tulajdona

19. Kodály Zoltán

Ceruzarajz 17,1 x 22,2 cm J. b. l. 1949 j. l. Szuts

PIM

VIII. JEGYZETEK

1. Gömör Béla: Tipary Dezső élete és művészete
GMR Reklámügynökség, Budapest, 2010.
2. Abigail Galéria 3. festményárverés
2002. május 9. 52. tétel
3. Művészeti Lexikon
Szerk.: Éber László
Győző Andor kiadása, Budapest, 1935. II. kötet 492. o.
4. Új Idők Lexikona
Singer és Wolfner, Budapest, 1942.
21.-24. kötet 5609. o.
5. Seregélyi György: Magyar festők és grafikusok adattára
Szeged, 1988. 582. o.
6. Dr. Szabó – Kállai: Magyar festők és grafikusok életrajzi lexikona
Műgyűjtők és kereskedők kézikönyve Kállainé Virágh Irén kiadása,
Nyíregyháza, 1997. II. kötet 343. o.
7. Dr. Szabó Ákos András: Magyar festők és grafikusok életrajzi lexikona
NBA Kiadó, Nyíregyháza, 2002. II. kötet 466. o.
8. Jegyzett magyar festőművészek almanachja 1800–1914. Adattár
Szerk.: Wittek Zsolt
Orlikon kiadó, Budapest, 2005. 236. o.
9. Don Péter, Lovas Dániel, Pogány Gábor: Új magyar művésznévtár
Panton Bt., Budapest, 2006. II. kötet 359. o.
10. Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler /"Thieme-Becker"/
Ed. Hans Vollmer
Verlag von E. A. Seemann, Leipzig 1938. XXXII. kötet 373. o.
11. Hans Vollmer: Künstler Lexikon des XX. Jahrhunderts,
VEB E. A. Seemann Verlag, Leipzig, 1958. IV. kötet 402. o.
12. „Bénézit” Dictionnaire des Peintres, Sculpteurs Librairie
Gründ, Paris, 1976. X. kötet 39. o.
13. Allgemeines Künstlerlexikon. Bio- Bibliographischen index nach Beruf
K. G. Saur, München, Leipzig, 2003. 9. kötet 60. o.

14. Csaplár Ferenc: A Mentor Könyvesbolt 1922–1930
Kassák Múzeum 1996.
15. Felsővizivárosi Szent Anna templom 1893-as anyakönyve.
16. A Budapesti II. Kerületi Állami Főreáliskola ötvenkettedik évi értesítője az intézet fennállásának 56. évében az 1910-1911. iskolai évről
/közli Szekeres Kálmán/.
Budapest Székesfőváros Házinyomdája, 1911. 157 o.
17. Főiskolai Anyakönyv
Magyar Képzőművészeti Egyetem Levéltára.
18. Nem derült fény arra, hogy ki volt a menyasszony, és, hogy miért nem lett házasság a szoros kapcsolatból.
19. Csillag Erzsi. Szakács Margit: Fényképészek és fényképésműtermek Magyarországon (1840-1945) kataszterében nem található, de E. Csorba Csilla: *Magyar fotográfusnők*, Enciklopédia Kiadó, Budapest, 2000. kötetében említi. Életrajza ismeretlen. Ismert Füst Milánról 1913-ban és Karinthy Frigyesről 1914-ben készített felvétele.
20. A festő édesanyját, mind az öt gyermeke ezen becenéven szólította.
21. Budapesti czim- és lakásjegyzék. Szabó Ervin könyvtár.
22. Aradi Gábor: Tolnai mozi története
www.tolna.hu/varos/varos_mueml.php?mid=14859468b67d8e...5
23. A magyar filmek érdekében
Magyar Film III. évfolyam 9. szám Budapest, 1941. március 1.
Írta: SZÜTS GYÖRGY a veszprémi városi HUNGÁRIA-MOZGÓ vezetője.
24. Tolnamegyei ujság 1926. szeptember 11.
25. Tanfelügyelői iratok, Tolnai polgári iskola iratai a Tolna Megyei Levéltárban, Szekszárdon, melyeket Aradi Gábor levéltáros volt szíves átnézni és az adatokat szolgáltatni.
26. Elbeszélései 1927-ben Jön a hajó címmel jelentek meg.
27. Tél József: Vasárnapi levél.
Csongrádi Ujság, VII., 124. 1928. okt. 14. 4. o.
28. Csongrádi Ujság VII., 139., 1928. nov. 18. 3. o.
29. A Csongrádi M. Kir. Állami Polgári Fiúiskola ÉRTESÍTŐJE az 1928.-29-ik iskolai évről. Közli és kiadja: Remlinger Flóris igazgató
Bozó és Justin Könyvnyomdája, Csongrád, 1929.
30. Magyarország Tiszti cím- és névtára XL évf. 317. o.
M. kir. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1929.

31. Eckhardt Tibor (1888– 1972) politikus – gépírásos, kézzel aláírt levele, 1929. március 13.-i dátummal.
A Sipos-család tulajdonában (Szűts György egyik lányának családja).
32. Sipőcz Jenő, Budapest Székesfőváros Polgármesterének levele 1929. május 28-án a pártfogóhoz. A Sipos-család tulajdonában.
33. Füzesi Péter: Neves személyek Csongrádon. é. n.
Kézírásos példány a Csongrádi Csemeki Károly könyvtárban.
34. Mozaikok Csongrád város történetéből
Csongrád Városi Tanács V. B. Művelődésügyi Oszt. 1985. 196. o.
35. Szeged Szűts István: Angliai impressziók – Magyarországról és a magyarokról.
Csongrádi Ujság VIII. 103. 1929. szept. 8. 2. o.
36. A Csongrádi M. Kir. Állami Polgári Fiúiskola ÉRTESÍTŐJE az 1933-34-ik iskolai évről. Kiadja: A csongrádi m. kir. állami polgári fiúiskola igazgatósága Csongrád, 1934.
37. A csongrádi gimnazisták ássák az ellési monostor romjait.
Csongrádi Híradó, 1935. március 30.
38. A Csongrádi M. Kir. Állami Polgári Fiúiskola ÉRTESÍTŐJE az 1936-37-ik iskolai évről. Szerkesztette: Kaza Lőrinc. Kiadja: A csongrádi m. kir. állami polgári fiúiskola igazgatósága, Csongrád, 1937.
39. Az Abonyi Magyar kir. állami polgári és fiú- és leányiskola Értesítője. 1936 (nm. V. K. M. = nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter).
40. Michael Snow (1930-2012) angol non-figuratív festő, de irodalmi tevékenysége is jelentős. 1951-ben került Cornwallba, ahol az egyik vezetője lett az aktív és akkortájt jelentős ottani művészeti életnek.
41. Istvan Szegedi-Szuts 1892-1959.
Írta: Michael Seward Snow. Négy oldalas kézirat, 2003. PIM
42. Szegedi Szűts István levele Berlinből „Nagyságos Szegedi Szűts György úr”-nak, Budapest, I. Győri út 1.-be, 1931. július 20-án. A Sipos-család tulajdonában.
43. Helen Gwynedd Jones-Parry (1901 – 1982). Van adat rá, hogy újságíró, de arra is, hogy festő. Beceneve volt Gweneth is, de Mac is.
44. Személyes közlés Kovács Ferencné Szűts Mariettától.
45. Harold Stanley Ede (1895 – 1990) jelentős műgyűjtő, “Jim Ede” beceneven a művészek barátja. Már 1921-től kurátor a Tate Gallery-ben. Egykori cambridge-i otthonában ma a Kettle’s Yard galéria látogatható.
46. Caunce Head honlapja: caunce-head-bb-helston.h-rez.com/

47. Bloomsbury Set. Vasárnapi Kör. 1905-től magasan képzett értelmiségiek csoportja, "Cambridge in London".
Emblematikus tagok: Virginia Woolf író és a közgazdász Keynes.
48. Sir Alfred Munnings (1878-1959). Első sorban lovas-ábrázolásai alapján híres brit festő. A Royal Academy of Art elnöke is volt. A modern festészet kérlelhetetlen ellensége.
49. Jeremy Burt penzancei temetőigazgató e-mail levele 2011.
50. Szegedi Szűts Ránki Györgynek 1948. július 10.-én írt és rajzokkal teletűzdelt levele. Ránki András tulajdona.
51. hu.wikipedia.org/.../Magyarország_az_1912._évi_nyári_olimpiai_játéko
52. Sajnos a kórházzal és hivatalokkal történt levelezés révén nem sikerült pontos orvosi adatokat nyerni. Azt, hogy Szegedi Szűts-út prosztatába miatt operálták, orvos unokaöccse, Szűts Ervin hallotta fiatal korában a családban.
53. Lyka Károly: Festészeti életünk a milleniumtól az első világháborúig. Képzőművészeti Alap, Budapest, 1953. 113 o.
54. Társaság, 1919. február 9. 123. o.
55. Bayor Gizi - korábban így írták le Bajor Gizi (1893-1951), neves magyar színésznő nevét.
56. Csontos Gyula (1883-1945) színész, leghosszabb ideig a Nemzeti Színházban játszott. Alakításai különlegesek, egyediek voltak.
A Liliom egyik legsikeresebb szerepe volt.
57. „figaró” színházi és művészeti képes hetilap, 1919. 8. szám. február 19. 15. o.
58. Longa Péterné: Karriertörténet a dualizmus korában – 150 éve született Weiss Manfréd, a csepeli gyár alapítója. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évfolyam 4. szám 2007. augusztus 146-160. o.
59. Gyöngy Kálmán: Magyar karikaturisták adat- és szignótára 1848-2007 ÁBRA Kft., Budapest, 2008. 186. o.
60. Váci Hírlap 1922. augusztus 2. 2. o.
61. Gajáryné, Kovács Elvira műkedvelő festő, a város nevezetes polgármesterének, majd országgyűlési képviselőjének, Gajáry Géának (1863-1932) a felesége.
62. Ezt a képzőművészeti eljárást Giovanni Benedetto Castiglione itáliai festő és rézmetsző már az 1640-es években kitalálta és használta, viszont a későbbiekben viszonylag ritkán alkalmazták. A hazai művészek közül Bálint Endre (1914-1986) sokszor élt ezzel a technikával
63. Népszava 1925. április 5.
64. Postatakarékpénztár aukció 1926. 756. tétel

65. Molnár Farkas (1897-1945) építész, a Bauhaus tagja, modern grafikai munkássága is ismert.
66. Schubert Ernő (1903-1960) festő. Textil- és bútortervezéssel is foglalkozott.
67. Csorba Géza (1892-1974) szobrász. Kossuth-díjas (1950).
68. Grafikai kiállítás. Magyarság 1926. május 9. 20. o.
(az n. a. szignó feloldása: Németh Antal)
69. Csorba Géza és Szegedi Szűts István grafikái.
Ujság 1926. május
(az e. a. szignó feloldása: Elek Artúr)
70. Esti Kurir. Művészet. Csorba Géza és Szűts István. 1926. május 9. 12. o.
71. Grafikai kiállítás a Mentor könyvkereskedésben.
Budapesti Hírlap május 9. 12. o.
72. Grafikai kiállítás
Pesti Hírlap 1926. május 11. 15. o.
(az i. e. szignó feloldása: Iván Ede)
73. Csorba Géza és Szegedi Szűts István kiállítása.
Népszava 1926. május 13. 12. o.
(az i. e. szignó feloldása: Iván Ede)
74. Magyar Művészet. 1926. 5. szám 304. o.
75. Magyar Grafika VII. évf. 1926. 64. o.
76. Rabinovszky Máriusz (1895-1953) művészettörténész, a modern művészeti törekvésekről számos tanulmányt írt, jelentős a műkritikusi tevékenysége is.
77. Szabó Dezső (1879-1945) író. Francia nyelvtanár. Majd kizárólag nagy sikerű regényei, tárcái, irodalmi estjeinek szentelte energiáit. Radikálisan kimondott társadalmi és politikai kritikáival a két háború között a legnagyobb hatású közíró.
78. Személyes közlés özv. Csúri Péterné Szűts Saroltától.
79. Szöcs Zoltán: Szabó Dezső életének áttekintő kronológiája
Szabó Dezső Emléktársaság, Budapest, 2000
80. Csongrádi Ujság VII. 152. 1928. dec. 18. 2. o.
81. Művelődési-est.
Csongrádi Ujság VIII. 9. 1929. jan. 20. 4. o.
82. Szegedi Szűts István előadása: A modern festészet lényege.
Csongrádi Ujság VIII. 11. 1929. jan. 25. 2. o.
83. KÚT katalógus. 1929. január. 201. kép

84. Tus, ecset, papír, 300x219 mm
Jelezve jobbra lent: Szegedi Szüts István 928
ltsz.: 1929-2147
85. Monotípiá, papír, 180x120 mm
Aláírva jobbra lent: Szegedi Szüts, balra lent: 929
ltsz.: F. 87.89 (korábban: 1929-2109)
86. Csongrádi Ujság VIII. 77. 1929. jún. 28. 2. o.
87. Campbell Dodgson (1867–1948) művészettörténész. 1912-től húsz éven át a Prints and Drawings igazgatója a British Museum-ban, több jelentős művészeti lap munkatársa.
88. Gns = guineas. Pénzegység a külföldiek számára teljesen érthetetlen brit pénzügyrendszerben, mely végre 1971. februárban megszűnt és áttértek a decimális rendszerre.
89. GIFTED PAINTER. Young Hungarian's Great Achievement.
The Daily Mail 19. December 1929.
90. Paul George Konody (1872–1933). Magyar származású művészeti kritikus, 1900-1902 között az „Artist” szerkesztője, hosszú időn át az Observer és a Daily Mail munkatársa. A Kiesbach Galéria honlapján olvasható Molnos Péter tanulmánya, melyben említi, hogy Konody tanácsadója volt lord Rothermere-nek, akinek a gyűjteményébe került, és később botrányt kavarázó Van Eyck festmény megvásárlását is Konody tanácsolta.
91. A Hungarian Painters Debut
The Observer 22. December 1929.
92. Bárány Rubido-Zichy Iván 1924 és 1932 között Londonban
Magyarország rendkívüli követe és meghatalmazott minisztere.
93. 13/41 dokumentum. 1930. február 20.
MTA Művészettörténeti Kutatóintézet.
94. István Szegedi Szüts: My War
John Lane the Bodley Head Limited, London, 1931.
95. Ralph Hale Mottram (1883-1971) angol író.
96. Little Hussar háborús élményei.
Az Est 1931. november 12. 8. o.
97. Magyar Iparművészet 34. (1931) 214. o.
98. Csongrádi Híradó 1931. szeptember 22. 3. o.
99. Csongrádi Híradó 1931. december 3. 3. o.

100. Fülep Lajos (1885-1970) református lelkész, művészettörténész.
Egyetemi tanár, majd a kicsiny Zengővárkonyba visszavonulva lelkészként élt, de szellemi központot képviselt.
101. Kner Imre (1890- 1944) nyomdász, a gyomai műhelyt alapító Kner Izidor fia, 1916-tól a könyvkiadó vállalat vezetője.
102. Fülep Lajos és Kner Imre levelezése
Összeállította: Sümegi György
Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból 17. Gyula, 1990.
103. Gömör Béla: My war
MediArt 2004. 4. szám 46-47. o.
104. István Szegedi Szuts, R. H. Mottram: My war
World War 1914-1918. Pictorial works
New York W. Morrow & Co. 1932.
105. New York Herald Tribune
Sunday, November 27. 1932.
106. Picture Books. My War by Szegedi Szuts. New York.
Reviewed by Guy Péne du Bois
The Saturday Review of Literatures. March 25 1933.
- 107 Márai Sándor: Naptárcsere
Budapest, 1935, Hungária Nyomda
Szegedi-Szűcs István rajzaival
Hungária könyvek 2.
108. Kner Erzsébet (1897-USA 1998) tipográfus, a gyomai műhelyt alapító Kner Izidor leánya.
109. Személyes közlés Mészáros Tibortól, a PIM-ben őrzött Márai irodalmi hagyaték gondozójától.
110. Személyes közlés 2012-ben Enyedi Máriától (Gyomai Kner Nyomda Zrt.).
111. Tiszavidék. Csongrád 1936. február 14.
112. Beaulieu The National Motor Museum.
www.nationalmotormuseum.org.uk/About_Shell_Art_C
Katalógus szám: 456. Széria: Visit Britain's Landmarks
113. cornwallartists.org/directory
114. www.falmouthartgallery.com
115. <http://www.bbc.co.uk/arts/yourpaintings/artists/istvan-szegedi-szuts>

116. Milotay István (1883 - Svájc 1963) publicista, szerkesztő, politikus.
Mint az Új Magyarország kormánylap főszerkesztője, befolyással bíró
egyénnel számított.
117. Ziffer Sándor (1880-1962). Nagybányai festő, erős kolorista.
118. Gádor István (1891-1984) Kossuth-díjas keramikus.
119. Krizsán János (1886-1948) nagybányai festő.
120. Szegedi Szűts István: Az asszony - az otthon, az örökkévalóság anyagba
oltott parancsa. Beszélgetés B. Hauckland norvég íróval, a Nobel-díj
várományosával.
Csongrádi Ujság VII. 126. 1928. október 148. 2. o.
121. László Fülöp (1869-1937). 1907-től Londonban működött, világhírű
portréfestő lett.
122. Buday György (1907-1990) grafikus, fametszet sorozatai jellegzetes
stílusúak. 1935 után Angliában élt.
123. Zsótér Ákos (1895-1983) festő. 1940-től Angliában élt.
124. A művész levele, melyet öccsének, Szűcs Györgynek írt 1932. március 1.-én
Csongrádról, ugyanúgy a Bp. I. Győri út 1.-be, mint az 1931-es berlini levelét.
A Szűts-család birtokában.
125. Budapesti Hírlap 1934. szeptember 16.
126. A Radius filmszínház, a főváros legtagasabb és legkényelmesebb mozgóképfilm
színháza 1926. szeptember 16-án nyitotta meg kapuit.
Előzőleg 1920-1926 között Renaissance Színház volt.
Ma a Thália színház működik benne, a Nagymező utcában.
127. Ránki György (1907-1992) Kossuth-díjas zeneszerző. Nevezetes operája,
a Pomádé király új ruhája.
128. BFI honlap: www.bfi.org.uk/
129. 11. KAFF. Kecskemét 2013. június 19.-23.
130. Pulváry Károly (Karlsbad 1907- USA 1999) gépészmérnök.
Számos szabadalmat jegyzett. A Magyar Film Iroda (MFI) főmérnöke.
131. Dévaványai Hírlap. 1934. január 21.
132. Taubinger Zoltán. 1889-ben Tőrey Zoltán néven született.
1928. október óta a Magyar Film Iroda vezérigazgatója.
133. Kozma Miklós (1884 -1941) az MTI létrehozója, majd a Magyar Film
Iroda megalakítója, később belügyminiszter.
134. Kozma Miklós levele Szegedi Szűcs (!) István tanárhoz.
A Sipos-család birtokában.

135. Raymond Spottiswoode: A Grammar of the Film: An Analysis of Film Technique University of California Press.
136. Palásti Pál (Csongrád, 1913– Csongrád, 1987) tanító, majd testnevelő- és rajztanár.
137. Ujszászi Róbert: Palásti Pál életrajza - a készülő kötetben: Tóth Attila - Ujszászi Róbert: Képzőművészet Csongrádon - Alkotóház, alkotók, alkotások.
138. Deák Gyula: Polgári iskolai író-tanárok élete és munkái Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület kiadása. Budapest, 1942. 437. o.
139. Szegedi Szűts István: Egy kimaradt lap a rajzpedagógiához. Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület Közlönye (OPITK) 1928/29. 7. o.
140. 22. 1. 39. Drága Barátom! - Ránki György levele Szegedi Szűts-nek. Ránki András tulajdonában.
141. John Lane (1854-1925) jelentős brit könyvkiadó. Szegedi Szűts 1929-es My War-ját a nevét tovább viselő kiadó adta közre.
142. I. S. Szuts: Art is Understanding and Peace The New Era Vol. 31. no. 5. May 1950.
143. Lehner Jenő által 1918-ban alapított és a 20-as, 30-as években sikerrel működő, később Léner-Vonósnégyes-nek nevezett együttes.
144. Szegedi Szűts István levele Ránki Györgynek, 1949 decemberében. Ránki András tulajdona.
145. Sándor (Schlesinger) Emma (1863-1958). Zeneszerző, műfordító, Kodály Zoltán első felesége.
146. Last letters from Stalingrad
Translated by Franz Schneider and Charles Gullans Introduction by S. L. A. Marshall Illustrated by Szegedi Szuts William Morrow and Company, New York, 1962.
147. Letzte Briefe aus Stalingrad
Die Quadriga, Frankfurt, 1950.
148. Letzte Briefe aus Stalingrad
C. Bertelsmann Verlag, Gütersloh, 1954.
149. Határ Győző (1914–2006). Hack Viktor néven született. Építész-mérnök diplomát szerzett, de jelentős irodalmi aktivitást fejtett ki. A Rákosi-időszakban két és fél évet volt börtönben. 1957-es emigrálása után Londonban a BBC-nél dolgozott. 1991-ben kapott Kossuth-díjat.

150. A dokumentum végén kézzel aláírva: contact for information about the artist,
etc. Michael Snow - Stonemark, Hillerton Cross Nr. Credition Devon Ex17 5 AS
151. 2013. március 1. Hivatalos válasz a Szépművészeti Múzeumtól.
152. Körös Judit, akkori könyvtárvezető személyes közlése.
153. Gömör Béla: Hazatérés Angliából (1893–1959)
Műértő 2013. január 4. o.
154. Gyurkovics Tibor: Túlvilági extázis
Kráter Kiadó, Pomáz, 2012.
155. Melissa Hardie: Artists in Newlyn and West Cornwall, 1880-
1940: A Dictionary and Source Book.
156. Bearnés Hampton & Littlewood
24 April 2013. 316. tétel
157. 52 meters an Antique Shop on the Lillie Road London
158. Bloomsbury House London, 2011. May 12. 411. tétel

IX. NÉVMUTATÓ

(a Szegedi Szűts család tagjait nem listáztuk)

Aba Novák Vilmos 37	Gross, George 33	zsögödi Nagy Imre 12
Bajcsy-Zsilinszky Endre 27	Gyurkovics Györgyi 4, 46	Nagy Oszkár 12
Bajor Gizi 70	Gyurkovics Tibor 46, 47, 76	Orosz Márton 4, 39
Barna István 33	Hardie, Melissa 4, 47, 76	Palásti Pál 41, 75
Bartók Béla 21	Határ Győző 9, 45, 75	Rabinovszky Máriusz 26, 71
Benczúr Gyula 37	Honthy Hanna 12	Ránki András 4, 65, 70, 75
Bene Géza 24	Járitz Józsa 12	Ránki György 19, 21, 37, 39, 40, 42, 43, 44, 65, 70, 74, 75
Borbás János 27	Kalmár Ica 27	Remlinger Flóris 16, 68
Bortnyik Sándor 12, 23	Kassák Lajos 23	F. D. Roosevelt 36
Bosznay István 37	Kiss István 27	H. S. Rothermere 36, 72
Buday György 38, 74	Kner Erzsébet 35, 73	Schubert Ernő 24, 71
Churchill, Winston 18, 20, 36	Kner Imre 33, 34, 73	Snow, Michael 16, 19, 21, 37, 43, 45, 46, 69, 79
Csaplár Ferenc 23, 68	Kodály Zoltán 18, 21, 30, 43, 44, 66, 75	Szabó Dezső 8, 18, 26, 27, 30, 46, 47, 52, 71, 79
Csillag Erzsébet 13, 68	Konody, George 31, 72	Szalay Károly 47
E. Csorba Csilla 4, 10, 68	Korda Sándor 12	Szent-Györgyi Albert 12
Csorba Géza 24, 25, 28, 37, 38, 71	Kozma Miklós 40, 74	Szolnay Sándor 12
Csortos Gyula 22, 70	Lane, John 32, 42, 72, 79	Taubinger Zoltán 40, 74
Dési Huber István 24	László Fülöp 38, 74	Tél József 14, 16, 68
Dodgson, Campbell 29, 30, 72	Lukács Ágota 4, 10	Tipary Dezső 6, 67
Eckhardt Tibor 22, 69	Lyka Károly 22, 70	Ujszászi Róbert 4, 41, 75
Ede, Jim 17, 30, 69	Majovszky Pál 25	Varga Katalin 9
Edvi Illés Aladár 37	Márai Sándor 7, 9, 35, 36, 73	Weiss Manfréd 23, 70
Farkas Béla 29	Miklós Andor 32	Zichy Rubido 31, 72
Fülep Lajos 33, 73	Mottram, H. M. 31, 32, 72, 73	Ziffer Sándor 37, 74
Gaál Sándor 41	Molnár Farkas 23, 71	Zsótér Ákos 38, 74
Gajáry Gézáné 23, 70	Móra Ferenc 18	
Gádor István 37, 74	Móricz Zsigmond 9	

X. ÖSSZEGZÉS

Talán sikerült megjeleníteni ennek a kis monográfiának a lapjain Szegedi Szűts István művészeti pályafutását és emberi alkatát. Életét, mint sok kortársáét, bizonyára nagymértékben meghatározta, hogy mind a két világháborút felnőtt fejjel kellett végigélnie. Az első világháború alatti négy éves katonai szolgálata éppen művészeti főiskolai tanulmányait szakította meg. A 20-as években állást szerezni nehéz volt, de miután rajztanári diplomájával elhelyezkedett, csupán nyolc évig tanított. A feltárt adatok egyértelművé teszik, hogy „többet akart”. A művészi kifejezés – a festés és a grafika területén - izgatta, majd elkapta a láz, mellyel többezres mennyiségű rajzot állított elő trükkfilmhez. A kialakult angol kapcsolat és feltehetően a már megismert későbbi brit feleség 1936-ban emigrálásra készítette, ami végleges távollétnek bizonyult. Meghatározható, hogy felnőttkori életének felét Magyarországon, a másik felét pedig az Egyesült Királyságban élte le. Elsősorban naplóbejegyzései tanúskodnak arról, hogy a gyermek-, és fiataalkori magyar élmények hatása egész életében uralkodtak a lelkében.

Már mint rajzoló is nagy tehetségnek könyvelték el, majd 1926-os budapesti kiállítása fényes jövőt sejtetett. Talán nem volt elég kitartó ezen a vonalon, mert nagy sikerű angliai kiállítása ellenére nem futott be nagy karriert. Lehetséges, hogy mint trükkfilmrajzoló akár az európai Walt Disney lehetett volna, de ezen a vonalon sem tudott igazán kibontakozni.

Rejtélyekkel teli életútja a magyar kultúra egy kicsiny szeletét jelenti, melyet hűségesen képviselt új hazájában is.

István SZEGEDI SZÜTS

(7 Dec 1893 Budapest – 12 Apr 1959 Penzance) painter and illustrator.

Though of Hungarian origin, the artist spent half of his adult life in the UK. He was educated at the Hungarian College of Fine Arts, Budapest, before joining the military forces in WWI. From 1926 he taught drawing for a decade in Hungary, his first exhibition of 115 graphics in Budapest Mentor Gallery being in his first year of teaching. In 1929, he visited London and held a solo exhibition at the Gieves Gallery. Amongst the 76 pictures exhibited was his most significant work, the expressionist portrait of the Hungarian author Dezső Szabó.

He published a word-less novel of his wartime experiences (1931, John Lane) entitled 'My War', containing 206 pieces of pen, ink and wash drawings in two volumes.

In 1933 an unique animation film based on 14,000 (approx) of his drawings was made in Hungary, and was also available in the UK. A copy under the Hungarian title of Légi titánok (Aerial Titans) is archived currently in the British Film Institute.

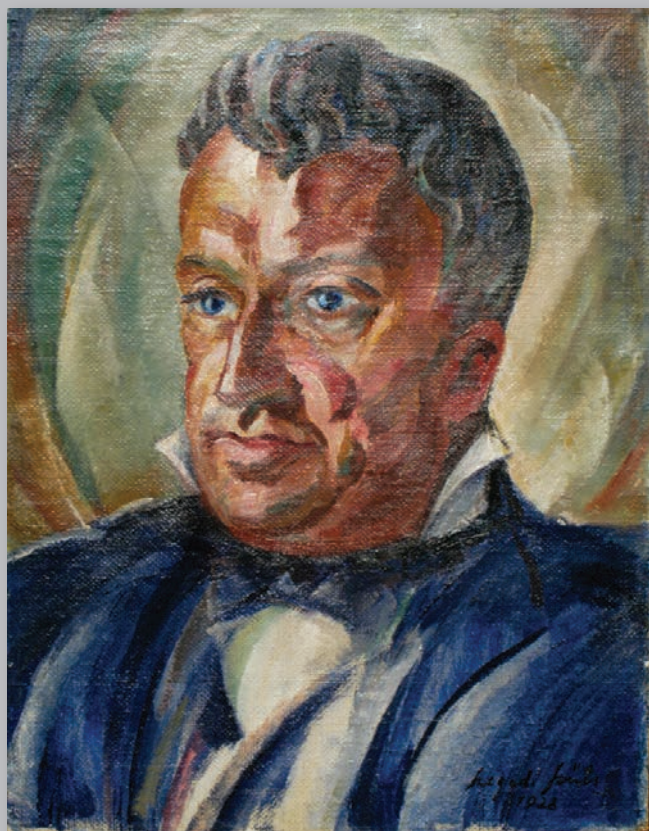
Naptárcsere (Change of Calendar), by Marai Sandor was published in 1935, containing illustrations by Szegedi Szuts, and was given the award of 'Finest Book of the Year in Hungary'.

In 1936, the artist emigrated to Britain, moving to Cornwall with Gwynedd Jones-Parry, another painter, whom he married the following year. The couple lived at Caunce Head near Mullion, Cornwall on the Lizard Peninsula and remained there for the rest of their lives. At Caunce Head he continued his friendship with his well-known friends, the composers Zoltan Kodaly and Gyorgy Ranki.

He exhibited with the Newlyn Society of Artists and the Penwith Society of Arts. In 1962 the book 'Last letters from Stalingrad', illustrated by him, appeared posthumously.

Twenty two years following the death of his widow, in 2004, an old friend of the couple, Michael Snow, received his studio and literary remains. A self portrait from 1942 was given to the Falmouth Art Gallery and all of the remaining drawings, notes, and photos to the Hungarian Institute of Culture in London. That same year the entire legacy returned to Budapest.

In 2012 a small exhibition of his works was shown in the Petőfi Literature Museum, Budapest, which now owns the archive.

TO VISIT BRITAIN'S LANDMARKS

MONUMENT TO GEORGE III. SAVERNAKE FOREST WILTSHIRE

SZEGEDI SZÜTS

YOU CAN BE SURE OF SHELL